

Slaviček, Lubomír

Cesta do hlubin sběratelovy duše : Sběrka moderního umění ostravského sběratele Vladimíra Kouřila ve světle jeho dopisů

Opuscula historiae artium. 2013, vol. 62, iss. 1, pp. 44-67

ISSN 1211-7390 (print); ISSN 2336-4467 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/128955>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Cesta do hlubin sběratelovy duše

Sbírka moderního umění ostravského sběratele Vladimíra Kouřila ve světle jeho dopisů

Lubomír Slavíček

On the basis of the extant correspondence of the lawyer and collector of Czech modern art Vladimír Kouřil (1902–1990) from Ostrava, the article attempts to reconstruct at least in broad outline the results of his endeavours as a collector. Taking into account at the same time contemporary views on collecting, it provides a view into the depths of the collector's soul, attempts to clarify the motives that led him to take an interest in collecting contemporary art, and finally presents the strategies and approaches that he used in systematically expanding his collection through the addition of high-quality works by leading representatives of Czech visual art in the first half of the 20th century.

Key words: collecting modern art; collections in Moravská Ostrava; JUDr. Vladimír Kouřil

Prof. PhDr. Lubomír Slavíček, CSc.
Seminář dějin umění, Masarykova univerzita Brno /
Department of Art History, Masaryk University Brno
e-mail: slavicek@phil.muni.cz

Příteli, prof. PhDr. Petru Fidlerovi

Sběratelství poskytlo mi již hodně radosti a útěchy i ve zlých dobách a vděčím umění za mnoho krásných chvil.

Vladimír Kouřil (1942)

V esejisticky pojatém dialogu, který pod výmluvným názvem *Umění nebo život* v roce 1944 vydal výtvarný kritik Miroslav Míčko (1912–1970), [obr. 1] se jeden z jeho účastníků, fiktivní nakladatel Dobropán, jehož předobrazem se nejspíše stal velezasloužilý pražský vydavatel a majitel grafického závodu Jan Štenc (1871–1947), zamýšlí nad klíčovými vztahy: umělec – konzument umění – sběratel – trh s uměním.¹ Účastníkům tohoto modelového rozhovoru věnovaného otázkám umění se mj. pokouší představit základní typologii lidí, kteří mají potřebu zakupovat a shromažďovat umělecká díla a současně osvětlit i motivaci, která je k podobným aktivitám vede. Víceméně v souladu s obdobně zaměřenými úvahami na toto téma, s nimiž se od konce 19. století opakovaně setkáváme i v českém prostředí,² příznačně na prvním místě zmiňuje ty, kteří mohou kupovat pouze očima, protože nedisponují dostatkem finančních prostředků. A to navzdory skutečnosti, že obzvláště v jejich řadách se nachází mnoho skutečných milovníků a jemných znalců umění. V této souvislosti připojuje výmluvnou poznámku, v níž podotýká: „už to tak bývá, že koupěchtivost by byla tam, kde nejsou peníze, a kde by na to bylo, tam zas chybí zájem i pochopení“. Hlavní kategorii „soustavnějších sběratelů“ uvádí zcela specifickým „typem finančního spekulantu nebo zbohatlíka“, který sleduje především „výhodné uložení kapitálu“, pokud možno bez většího rizika, což jej nutně vede k nákupům děl umělců zvučných jmen, nejlépe již

nežijících. Další druh v Dobropánově třídění reprezentují „sběratelé z vášně“, kteří mnohdy „trpí vlastnickým komplexem“ a proto pro své uspokojení usilují mít ve vlastnictví co největší počet význačných předmětů. Jejich představitelům však většinou nechybí schopnost postupem časem svůj vkus kultivovat a prohloubit si své znalosti v té míře, že je lze posléze považovat za skutečné znalce a odborníky v oblasti jejich sběratelské specializace. A konečně onen příkladný, ideální typ sběratele mu zastupují jedinci, pro něž je sběratelství především tvůrčí činností, v níž mohou plně projevit nejen „*inteligenci a jemný cit*“, ale především svůj niterný vztah k umění a pochopení jeho tvůrců. V případě takového tvůrčího sběratele nepředstavuje pak sbírka ani jakýsi vedlejší produkt mecenášsko-filantropického zájmu o umělce, není ani obligatorním prostředkem vnější společenské reprezentace, respektive pouhého snobismu. Podle názoru, který Míčko vložil do úst svého nakladatele, tvůrčí sběratel „*komponuje svou sbírku jako umělecké dílo, snaží se ji zaokrouhlit v uměřený celek, vidí v ní výraz své osobnosti, ale nesleduje přitom jen osobní cíle. Považuje se jen za jejího dočasného správce a odevzdává ji v pravý čas veřejnosti, již také patří, a to vyšším právem než právem koupě.*“³ A jako výrazné zástupce tohoto ideálního sběratele v českém prostředí *pars pro toto* uvádí podnikatele a ušlechtilého mecenáše Augusta Švagrovského (1847–1931) nebo stavitele Františka Jurečka (1868–1925), jejichž velkorysé odkazy daly v roce 1910, respektive 1925 vzniknout veřejným galeriím v Roudnici nad Labem a Moravské Ostravě.⁴

V případě Františka Jurečka však jeho příkladný počín nestál jen u zrodu tamního Domu umění a jeho sbírek, které položily pevný základ dnešní Galerie výtvarného umění, ale stal se opravdovou výzvou a současně následováním příkladem i pro další osvícené sběratele, kteří v tehdejší Moravské Ostravě prokazovali živý zájem o architekturu a výtvarné umění. Průmyslové, rychle se rozvíjející město v tomto ohledu nepochybně patřilo spolu s Prahou, Brnem a s řadou menších českých a moravských měst (Beroun, Louny, Hradec Králové, Mladá Boleslav, Opava, Olomouc, Uherské Hradiště ad.) k místům, v nichž se uvědomělému sběratelství dařilo, mj. i díky činným aktivitám tamních Klubů přátel umění, respektive sdružení výtvarníků. Na skutečnost, že se Moravská Ostrava může pochlubit značným počtem znamenitých soukromých sbírek, jejichž budovatelé pocházející z řad místních politických, podnikatelských a intelektuálních elit, stále častěji zaměřovali „*svou pozornost a svůj zájem především na umění nejaktuálnější umělecké přítomnosti*“⁵ upozorňovala již soudobá publicistika. Do obecného povědomí se tehdy dostala zejména sbírka

generálního ředitele Vítkovického horního a hutního těžářstva Oskara Federera (1884–1968), obsahující také hodnotné ukázky evropského umění 19. a 20. století,⁶ a dále soubory obrazů, které shromáždili generální ředitel Severní dráhy Ferdinandovy ing. Ladislav Jerie (1878–1969), ředitel strojního oddělení Vítkovických železáren Dr. Ing. František Fabinger (1898–1968), či centrální ředitel Vítkovických kamennouhelných dolů a dlouholetý předseda výboru Spolku pro vystavění a udržování výstavního pavilónu v Moravské Ostravě ing. Eduard Šebela (1878–1952). S neskrývaným uznáním a pochopením na tyto kolekce a jejich majitele a tvůrce po letech vzpomíná malíř Jan Bauch, který ve třicátých a čtyřicátých letech do Ostravy často zajížděl, aby zde mj. působil i jako příležitostný poradce některých ostravských sběratelů. Ti podle jeho svědectví nejen „*umění dobře rozuměli*“, ale „*vypěstovali si vkus a odhad pro dobré české umění*“,⁷ což přesvědčivě prokazovaly jejich vytříbené sbírky, v nichž byla v hojné míře zastoupena kvalitní díla Rudolfa Kremličky, Václava Špály, Otokara Kubína, Jana Zrzavého, Emila Filly, Bohumila Kubišty nebo Josefa Šímy.

Zevrubnému poznání výsledků kultivovaného snažení sběratelů, kteří se mezi dvěma světovými válkami zaměřili na moderní umění, a to nejen těch ostravských,

1 – Miroslav Míčko: **Umění nebo život**, Praha: Nakladatelství Národní práce, 1944. Obálka Jan Kotík

2 – Martin Salcman, **Podobizna JUDr. Vladimíra Kouřila**, 1944.
Moravská Ostrava, sbírka JUDr. Vladimíra Kouřila (dnes neznámá
soukromá sbírka?)

dnes ovšem většinou brání skutečnost, že jejich sbírky jsou až na výjimky rozptýleny a pro jejich rekonstrukci, stejně jako pro osvětlení okolností jejich vzniku, postupného budování a zániku, chybí nezbytné prameny. Proto v současné době většinou známe jen jejich jména a v některých, spíše ojedinělých případech též fragmenty výsledků jejich sběratelského snažení, které vlivem nepříznivých politických a ekonomických poměrů vplynuly, nezdědka nedobrovolně, do veřejných sbírek, nebo se dodnes příležitostně objevují v nabídce uměleckého obchodu. Pokud se podobné písemné materiály dochovaly, jde většinou o doklady vypovídající o způsobech získávání jednotlivých děl, či o jejich pořizovacích cenách. Naproti tomu v mnohem menší míře máme k dispozici svědectví osobní povahy, například vzpomínky nebo korespondenci s umělci a s jinými sběrateli, která by umožnila spolehlivě nahlédnout do hlubin sběratelovy duše, a objasnit pohnutky a také strategické postupy jeho sběratelství.⁸

Jednu z prozatím nečetných výjimek z tohoto pravidla představuje konvolut více jak sedmdesáti dopisů uložených v Archivu Národní galerie v Praze,⁹ které v letech 1937 až 1951 adresoval ostravský advokát JUDr. Vladimír Kouřil (1902–1990) [obr. 2] svému pražskému příteli, středoškolskému profesorovi, později významnému geofyzikovi a uznávanému seismologu RNDr. Emanuelu Michalovi (1894–1968).¹⁰ I když z tohoto korespondenčního dialogu máme k dispozici pouze jeden hlas, nicméně i v této podobě poskytují dochované dopisy mimořádně cenné svědectví o zaujatém zájmu JUDr. Vladimíra Kouřila o české moderní umění, stejně jako o jeho vytrvalé snaze a značném osobním úsilí získat pro budovanou sbírku kvalitní díla jeho předních reprezentantů. Bezesporně nejzajímavější jsou v Kouřilových dopisech pasáže komentující jeho vlastní sběratelské snažení, které názorně reflektují pisatelovy, stejně jako dobové sběratelské názory a postoje. Tyto většinou osobně zabarvené confese, navíc z valné části pocházející z dob, které nebyly příliš příznivé sbírání moderního umění,¹¹ představují důležitý příspěvek i k vymezení a pochopení povahopisu českých a moravských sběratelů první poloviny 20. století. [Přílohy I–III]

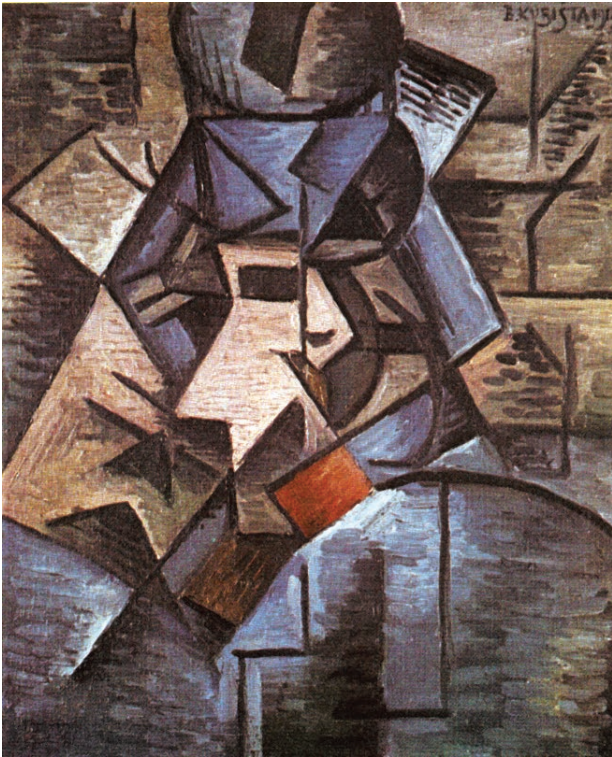
Adresát dopisů, který patřil k okruhu přátel Výtvarného odboru Umělecké besedy a sám byl nadšeným sběratelem

lem moderního umění, jak o tom svědčí řada zachovaných dokumentů, především účtů a korespondence s umělci,¹² se Kouřilovi stal jedním z hlavních, byť zdaleka ne jediným uvaděčem do hájemství současného umění. Z dikce dochované korespondence jednoznačně vyplývá, že si Kouřil jeho názoru velmi vážil, zejména pro „výborný postřeh ve věci kumštu“, a proto s ním patrně již od počátku svého sběratelského snažení v polovině třicátých let zamýšlené akvizice pravidelně konzultoval.¹³ Kromě toho jej častěji

Kraj zde fotografován,
nezvaný "střelená vrána"
jeu namaloval v r. 1936.
Byl v pronuce d. r. ugotaven
na ylavě Muet. Předny v Obc.
dome mada Prahy. Fotografi
šrulo jeho pravit.
Josef Čapek
14/III. 1937

3 – Dobrozdání Josefa Čapka na rubu fotografie jeho obrazu **Zastřelená vrána**, 1937

4 – Bohumil Kubišta, **Voják**, 1912. Moravská Ostrava, sbírka JUDr. Vladimíra Kouřila (dnes Národní galerie v Praze, inv. č. O 11385, získáno 1966)

5 – Václav Špála, **Kytice**, 1928. Moravská Ostrava, sbírka JUDr. Vladimíra Kouřila (dnes neznámá soukromá sbírka?)

využíval jako prostředníka při navazování kontaktu s pražskými umělci, mj. s Františkem Tichým, Lvem Šimákem, Martinem Salcmanem [obr. 2] a posléze se členy Skupiny 42 Kamilem Lhotákem, Františkem Grossem a Františkem Hudečkem, a neposlední řadě i jako spolehlivého zprostředkovatele nákupů z jejich ateliérů, případně z nabídky pražských obchodníků s uměním. Kromě toho mu Michal byl nepochybně zasvěceným průvodcem po soudobém pražském výtvarném životě i neúnavným informátorem o komplikovaných poměrech v tehdejší obchodě s uměním. Recipročně jej Kouřil informoval o dění v Moravské Ostravě, mj. o aktivitách druhých ostravských sběratelů shodného zaměření, z nichž někteří, jako advokát JUDr. Vladimír Sládek (1895–?), odborný ženský lékař a porodník MUDr. Jaroslav Sobotka (1895–?), švagr Františka Fabingera, bibliofil ing. Jan Vladař (1902–?), ředitel městské knihovny a sociálně demokratický politik Bohuslav Šída (1884–?), prokurista Jiří Valouch, J. Seidl, nebo potomní vedoucí sekretář Ústředního svazu československého průmyslu Ladislav Eliáš, patřili nepochybně k jeho přátelům nebo alespoň dobrým známým. Díky tomu máme k dispozici řadu zajímavých informací například o nebývalém zájmu o umělecká díla v době protektorátu, kdy znehodnocovaná měna vedla řadu lidí, a to i ty, kteří dosud o výtvarné umění neprojevovali žádný

větší zájem, k intenzivnímu nákupu uměleckých děl. [Příloha II.] Zejména po roce 1941 začaly být ve zvýšené míře kupovány hlavně obrazy, většinou však nikoliv pro osobní potěchu, ale jako forma bezpečného uložení kapitálu. Kouřilovy dopisy obsahují množství konkrétních údajů o pohybu cenové hladiny, o neustálém „šroubování“ cen, a to jak ze strany obchodníků, tak i samotných umělců, kteří leckdy dávali přednost pro ně mnohem výhodnějšímu směnnému obchodu. V tomto směru jsou mimořádně zajímavé a cenné údaje o výši slev poskytovaných sběratelům, stejně jako o konkrétních finančních požadavcích renomovaných umělců Františka Tichého, Jana Zrzavého, ale i Jana Slavička, nebo o stoprocentním zvýšení cen za obrazy Jana Trampoty, k němuž došlo bezprostředně po malířově smrti v říjnu 1942. V této souvislosti mnohdy Vladimír Kouřil uvádí srovnání s předválečnou situací, nebo dokonce přehled cenového nárůstu u některých konkrétních obrazů, kupříkladu u *Luny s konvalinkami* (1913/1914; dnes Galerie Zlatá husa v Praze) a *Milosrdného Samaritána II.* (1915; dnes Museum Bochum) Jana Zrzavého, a přináší také zajímavé poznatky a upřesnění k jejich provenienci.¹⁴ V Kouřilových dopisech dále nacházíme také zmínky o dalším průvodním jevu konjunktury vyvolané nejistotou válečných poměrů, o značném úbytku kvalitních děl na trhu, který provázal

zvýšený výskyt falz a málo hodnotných obrazů, pro něž Kouřil ve shodě s Emilem Fillou používá výmluvné, byť poněkud expresivní označení „odpadky“.¹⁵ Snaha uspokojit zvýšenou poptávku zájemců, kteří umělcům „rozebírají ještě teplé věci pod rukama“, podle Kouřilova mínění způsobila, že se „prodávají i od dobrých a význačných umělců méně hodnotné věci“.¹⁶ Všeobecná honba sběratelů za hodnotnějšími díly především uznávaných soudobých tvůrců začala značně limitovat možnost náročných sběratelů pokračovat v programovém rozšiřování jejich sbírek. Kouřil v jednom z dopisů z podzimu 1942 dokonce barvitě popisuje situaci, jak při návštěvě Prahy „viděl [...] známé sběratele, kteří běhali z obchodu do obchodu a nemohli nic koupit“.¹⁷ I proto byl, stejně jako někteří jeho známí, v této době nucen uvažovat o podstatném omezení nebo dokonce přerušování sběratelské činnosti.¹⁸ Současně se utěšoval, že po skončení války dojde k normalizaci situace a obrazy budou zase kupovat pouze opravdoví sběratelé, nikoliv váleční zbohatlíci a konjunkturální nakupovači výhodně ukládající kapitál. Také malíři i obchodníci budou podle jeho přesvědčení muset změnit své chování, neboť se budou vybírat a kupovat pouze kvalitní díla a konečně se těšit, jak za výhodné ceny nakoupí v zahraničí, mj. i francouzské umění. Podobné tužby zůstaly v důsledku politického a společenského vývoje, k němuž došlo bezprostředně po roce 1945 a zejména po únoru 1948

– jak víme – nenaplněnou iluzí. Kouřil sám musel v jednom z dopisů z roku 1951 rezignovaně konstatovat, že po osvobození neměl již prakticky čas a zejména peníze na rozšiřování své sbírky, protože kvalitní díla byla „stále neobyčejně drahá“ a za této situace se utvrdil v názoru, že „podprůměrné věci nemá smyslu kupovat“.¹⁹ Okolnosti ho vzápětí zřejmě donutily přestat se sbíráním umění docela a uspokojení sběratelské vášně hledat alespoň v bibliofilských tiscích a mincích.

Kouřilovo profesní působení v Ostravě, podle jeho vlastních slov „v provincii daleko od kulturního střediska“,²⁰ mu neumožňovalo pravidelný styk s pražským uměleckým světem, galeristy a obchodníky s obrazy. Proto byl do jisté míry odkázán především na korespondenční a podle možnosti i osobní styk s dalšími znalci umění, k nimž patřili historik umění Antonín Friedl (1890–1975) nebo výtvarný kritik a v době pařížského pobytu obchodník s moderním uměním Václav Nebeský (1889–1949), a především s řadou umělců, jejichž díla si přál získat do své sbírky. Zatímco s většinou z nich byl Vladimír Kouřil „v dobrém styku“ a dokázal se s nimi bez problémů dohodnout na akvizicích pro svou sbírku, v případě Františka Tichého dochované dopisy vydávají výmluvné svědectví o sběratelově komplikovaném a zpočátku značně napjatém vztahu a současně také o Kouřilově úporné snaze získat nějaké dílo obdivovaného malíře. [Příloha III.] Důsledkem zjevně předpojatosti bohémského

6 – Emil Filla, **Zátiší s podnosem**, 1922. Moravská Ostrava, sbírka JUDr. Vladimíra Kouřila (před 2011 The Hascoe Collection of Czech Modern Art, Collection of Suzanne and Norman Hascoe, Greenwich, Conn., USA)

7 – Antonín Procházka, **Muž s cigaretou**, 1927. Moravská Ostrava, sbírka JUDr. Vladimíra Kouřila (dnes soukromá sbírka)

svěrázný židovský obchodník s perskými koberci a uměním Hugo Rottenberg (1896–1944), který kolem roku 1915 přišel do Prahy z Krakova. Ten s obrazy moderních umělců, jmenovitě Václava Špály, Josefa Šímy a zejména Otakara Kubína ve třicátých letech opakovaně zajížděl do Moravské Ostravy a podle přesvědčení Jana Baucha, který ve svých memoárech podal jeho mimořádně živý portrét, „prospěl propagaci moderního umění bezděky víc než celá řada lidí vybavených patřičným školením a zkouškami ze svého oboru“.²²

Poněvadž Kouřil patřil k těm sběratelům, kteří byli bytostně přesvědčeni o nutnosti „podporovat kumštýře, kteří ještě chtějí a mají co říci“,²³ snažil se přírůstky pro svou sbírku získávat převážně přímo od umělců samotných, a to i navzdory skutečnosti, že ho nákupy od obchodníků – podle vlastního vyjádření – přišly levněji. I když podle možnosti navštěvoval pražské výstavy, galerie, obchody a zčásti i umělce v jejich ateliérech, jeho nákupy se uskutečňovaly převážně korespondenčním způsobem, na základě fotografií, které obdržel od oslovených umělců nebo nabízejících obchodníků, případně podle vyobrazení ve výstavních katalozích či časopisech. Fotografie vůbec připadla v Kouřilově

umělce vůči „neodbytnému“ sběrateli, kterou po intervenci společných přátel odstranilo až jejich osobní seznámení v roce 1944, byla skutečnost, že se Kouřilovi od roku 1936, kdy se vážně, byť neúspěšně zajímal o klíčový obraz *Bílí černoši*, dlouho nedařilo zakoupit žádné dílo přímo z umělcova ateliéru. Tichý změnu svého postoje v roce 1944 stvrdil i vytvořením Kouřilova portrétu,²¹ který se tak přičinil k sérii portrétů sběratelů, malířových přátel, mj. pražského lékaře, kamaráda a mecenáše avantgardních malířů a básníků Josefa Jandy (1898–1960), královéhradeckého primáře doc. MUDr. Jana Maršálka (1898–1974), olomouckého obchodního cestujícího Jana Mišauera (1905–1972), nebo brněnského obchodníka s obrazy Františka Venery (1901–1979), vzniklých zhruba ve stejné době.

Těsné kontakty udržoval nepochybně též s majiteli uměleckých galerií, mj. s pražským Jaroslavem Pošem (1894–1970) a jeho synem Janem (1920–1996), či s obchodníky s uměním a jeho prostředníky, jakými byli zmíněný, mimořádně agilní František Venera nebo v předválečném období

8 – Willi Nowak, **Snídaně**, 1935. Moravská Ostrava, sbírka JUDr. Vladimíra Kouřila (dnes Galerie výtvarného umění Ostrava, inv. č. O 1410, získáno 1975)

9 – Rudolf Kremlíčka, **Kostel v Normandii**, 1931. Moravská Ostrava, sbírka JUDr. Vladimíra Kouřila (dnes Galerie výtvarného umění Ostrava, inv. č. O 1062, získáno 1970)

sběratelství důležitá úloha. Podobně jako například známý pražský sběratel, advokát Ladislav Jirí Weber (1893–1961)²⁴ si nechal pořídit, respektive si zčásti sám zhotovil kvalitní fotografickou dokumentaci většiny děl své sbírky. Tyto fotografie, na jejichž rubu mu umělci potvrdili pravost obrazu a případně připojili poznámku, zda byl někde vystaven, publikován či reprodukován, měl společně s korespondencí s umělci pečlivě uloženy ve svém archivu.²⁵ [obr. 3] Současně začal soustavně shromažďovat také reprodukce z časopisů a fotografie, aby načerpal potřebné informace a získal co nejlepší přehled o předmětu svého zájmu. Jak výslovně uvádí v jednom z dopisů příteli Michalovi, často procházel výtvarnické a umělecké časopisy, aby měl „lepší kontakt s vývojem našeho i cizího, zejména francouzského umění“, jemuž věnoval největší pozornost.²⁶ Kromě toho se podle možnosti snažil soustavně sledovat výstavní život v Praze, Ostravě nebo Zlíně, mj. s pomocí výstavních katalogů a kritických

referátů v novinách a časopisech, a podle vlastních slov „hodně volného času prodlé [...] před svými obrazy, i v Domě umění“ v Moravské Ostravě a v dalších českých a před válkou i evropských galeriích.²⁷

Dnes, kdy Kouřilova sbírka jako celek již neexistuje, poskytují sběratelovy dopisy alespoň rámcovou představu o jejím rozsahu, charakteru a autorském složení, i když jen výjimečně lze z tohoto zdroje získat údaje o konkrétních uměleckých dílech. Z dubna 1942 pochází stručné sdělení, v němž svému pražskému příteli vypočítává jména malířů, jejichž obrazy v této době byly součástí sbírky.²⁸ Z něho vyplývá, že základ jeho kolekce tvořily výtvořky představitelů generace Osmy v čele s Bohumilem Kubištou, [obr. 4] jemuž, jak sebekriticky píše, „v době [svých] sběratelských počátků křivdil a nechápal jej“,²⁹ stejně jako ukázky z tvorby jeho druhů Emila Filly, [obr. 6] Antonína Procházky, [obr. 7] Bedřicha Feigla, Otakara Kubína, Williho Nowaka [obr. 8] a Vin-

10 – Josef Čapek, **Zastřelená vrána**, 1936. Moravská Ostrava, sbírka JUDr. Vladimíra Kouřila (2009 aukce 1. Art Consulting – Adolf Loos Apartment and Gallery, Praha)

jevuje řada jmen dalších výtvarníků, mj. Jana Baucha, Karla Šlengera, Oldřicha Kerharta, Vladimíra Sychry, Jana Kojana, Václava Pavlíka, Františka Zikmunda, Jiřího Krejčího, Viléma Plocka, Zdeňka Tůmy, Ludovíta Fully, Stanislava Ježka, Václava Vojtěcha Nováka, Karla Dvořáka, Josefa Wagnera, Bedřicha Stefana, Jana Laudy, Jindřicha Wielguse, jejichž obrazy, kresbami a sochami zamýšlel Vladimír Kouřil obohatit a v některých případech i obohatil svou sbírku soudobého českého umění.

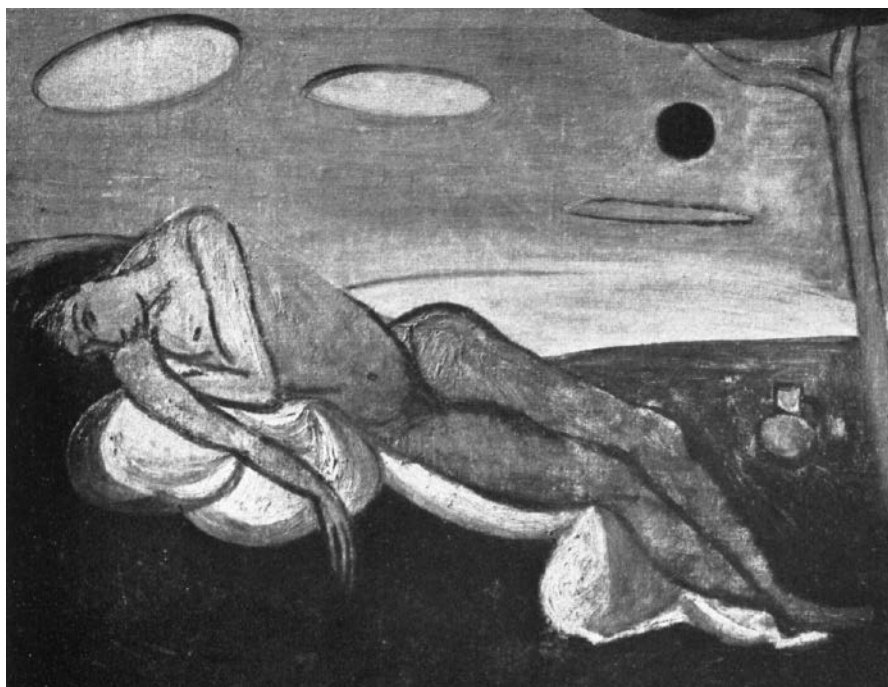
Sympatickým rysem Kouřilova sběratelství je skutečnost, že se jeho náklonnost postupem času stále více obracela k dílům mladé a nejmladší výtvarnické generace. Jako sběratel patřil k těm, které záhy výrazně oslovilo dílo Karla Černého, od něhož v krátké době získal několik obrazů.³⁰ [obr. 11, 12, 14] A s upřímným zájmem začal sledovat také tvorbu hlavních představitelů Skupiny 42 Františka Grosse, Kamila Lhotáka a Františka Hudečka a snažil – byť se střídavým úspěchem – získat jejich díla.³¹ Zatímco zprvu jej zaujali zejména Gross a Lhoták, později, pro zhlédnutí souborné výstavy Františka Hudečka v roce 1944 usiloval svou kolekci rozšířit především o jeho obrazy, o nichž zprvu soudil, že „jsou příliš strohé

cence Beneše, kteří však byli – až na výjimky – zastoupeni ponejvíce svými pozdějšími pracemi. V postupně budované kolekci nechyběla ani díla dalších výrazných představitelů avantgardních tendencí, mj. Václava Špály, [obr. 5] Rudolfa Kremličky, [obr. 9] Josefa Čapka, [obr. 10] Jana Zrzavého, a dále malřů Georga (Jiřího) Karse, Václava Rabase, Vojtěcha Sedláčka, Vlastimila Rady, Pravoslava Kotíka, Františka Tichého, Cypriána Majerníka, Jana Slavíčka nebo Aloise Fišárka, kteří většinou patřili k předním členům Spolku výtvarných umělců Mánes a Výtvarného odboru Umělecké Besedy. Později se Kouřilovi podařilo sbírku doplnit ještě o díla Josefa Šímy, Vojtěcha Tittelbacha, Martina Salcmana, Lva Šimáka, či Jana Bendy, případně o další obrazy již zastoupených autorů. V korespondenci se kromě toho ob-

11 – Karel Černý, **Kuřák**, 1942. Moravská Ostrava, sbírka JUDr. Vladimíra Kouřila (dnes Galerie výtvarného umění Ostrava, inv. č. O 533, získáno 1961)

12 – Karel Černý, **Raněný muž**, 1942. Moravská Ostrava, sbírka JUDr. Vladimíra Kouřila (dnes neznámá soukromá sbírka?)

a budí dojem matematických propočtů a rysů.³² Bezprostředně po skončení války ho ještě hluboce zaujal Ota Janeček, [obr. 13] od něhož první obraz zakoupil v roce 1948 z malířovy ostravské výstavy.³³ Zcela prokazatelně se zajímal také o Zdeňka Sklenáře, nebo o tvorbu brněnských malířů Bohdana Lacinu a Bohumíra Matala, na níž ho upozornil jejich vrstevník Ota Janeček. Naproti tomu zřejmě jen ojedinělými ukázkami z tvorby Maurice Utrilla, Othona Friesze a Marca Chagalla bylo,

navzdory Kouřilovým značným tužbám, v jeho sbírce přítomno obdivované francouzské umění.³⁴ Navzdory skutečnosti, že zpočátku se v zorném úhlu Kouřilovy sběratelské pozornosti nacházely téměř výhradně obrazy, těsně před koncem války dospěl k rozhodnutí začít sbírat též kresby a sochy, jejichž význam dříve nedoceňoval. Tehdy jeho sbírku mj. obohatily práce sochařů Jana Štursy, Vincence Makovského, Břetislava Bendy a Karla Lidického.

13 – Ota Janeček, **Rackové**, 1948. Moravská Ostrava, sbírka JUDr. Vladimíra Kouřila (2009 aukce 1. Art Consulting – Adolf Loos Apartment and Gallery, Praha)

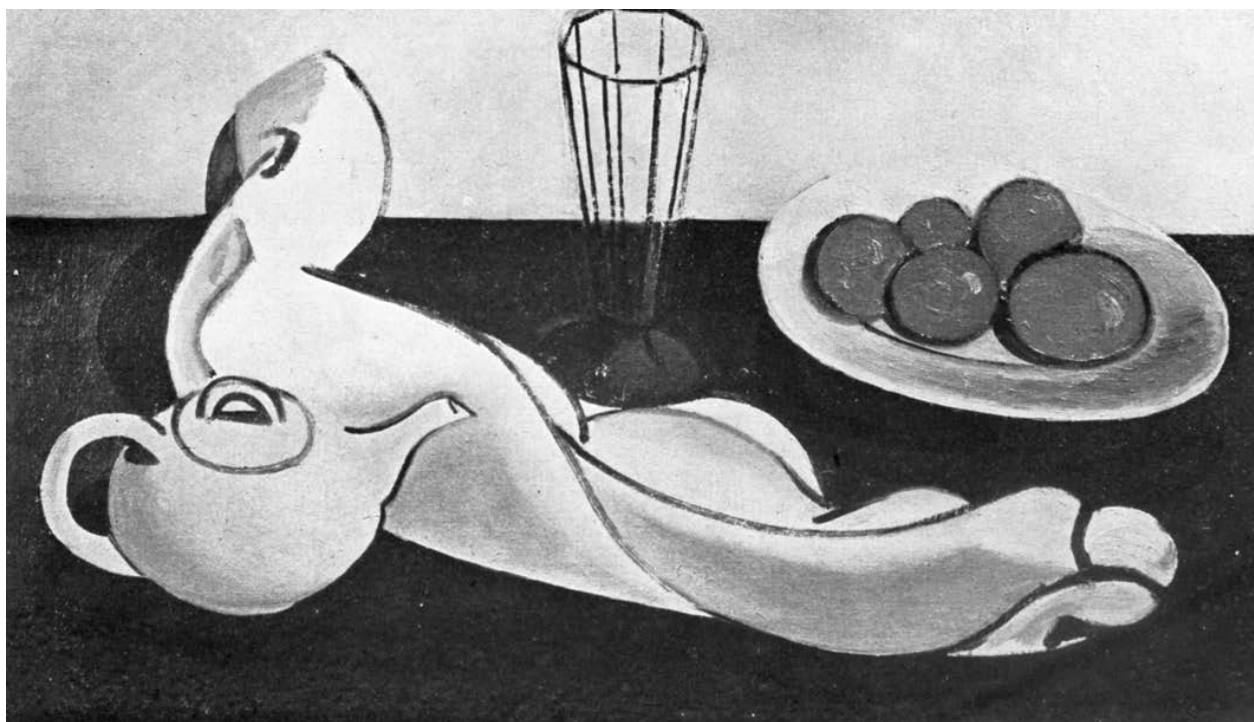
Velký obdivovatel a opravdový ctitel moderního umění Vladimír Kouřil, který se všemožně snažil své příbuzné a známé odradit od nákupů „kýčů a netvořivého umění“, se v jednom z dopisů Michalovi svěří, jak byl „často i od nejbližších příbuzných vysmíván“ za nákup moderních umělců, jejichž „díla jsou prý směšná a bezcenná“ a dodává, že i vzdělaní lidé se často s opovržením vyjadřovali o umělcích, které sbíral.³⁵ Nicméně i jeho poměr k soudobému umění měl své limity, jak to zřetelně ukazuje jeho srovnání dvou děl sochaře Vincence Makovského, portrétní bysty Karla Havlíčka Borovského, kterou získal pro svou sbírku [obr. 15] a abstraktního reliéfu *Ležící dívka*, reprodukovaného v roce 1930 v 27. ročníku časopisu *Volné směry*. I když jako pravý milovník moderního umění deklaruje svou upřímnou snahu „předstupovat před umělecký výtvor bez předsudků“, přece jen Makovského reliéf označil za „nezdravý výstřelek“, respektive „nezdravý pokus“.³⁶

Protože Kouřilovým jednoznačným krédem, které se snažil bezzbytkem naplňovat, bylo sbírat umělce „s nimiž žije ve stejné době“ a jejichž tvorbě chce porozumět,³⁷ odmítal zprvu zcela rozhodně shromažďovat také díla starých mistrů, jimiž byli míněni zejména autoři českého 19. století. Podle vlastního vysvětlení důvodem byla nejen cenová nedostupnost kvalitních děl této kategorie, ale také to, že jeho „poněkud prudké a divoké náture“ – jak výslovně píše – by rozhodně nevyhovovalo, kdyby si nemohl „snad ani za ně-

kolik let koupit jeden obraz“.³⁸ Později sice svého někdejšího kategorického postoje litoval, ale realisticky uznal, že tuto mezeru již nemůže zacelit.³⁹

I na základě dosud známých výsledků sběratelských aktivit můžeme Vladimíra Kouřila rozhodně přiřadit k onomu typu cílevědomých a náročných sběratelů, kteří se snažili bezzbytkem naplnit známou a respektovanou zásadu „*non multa, sed multum*“. Pod vlivem sběratelského kolegy Emanuela Michala, který mu doporučoval sbírat jen vybraná díla kvalitních umělců, „*nikoliv jako filatelista od každé série kus*“,⁴⁰ odolal případnému pokušení získat „*hodně věcí méně kvalitních malířů*“, protože „*se tak jen sbírka zbytečně rozřěduje*“.⁴¹ V souladu s principy, které se českým sběratelům snažil vštípit například seriózní pražský obchodník a výborný znalec starého i moderního umění Hugo Feigl (1889–1961), i Kouřil záhy dospěl k jednoznačnému přesvědčení, že „*význam sbírky neleží samozřejmě v kvantitě, nýbrž v kvalitě a výlučnosti jednotlivých děl. Krásnou sbírku může tvořit již 10–15 obrazů vynikajících malířů a také jejich vynikajících děl, než větší počet obrazů třebaš dobrých malířů, ale ne tak již pro jejich práci typických*“.⁴² A proto neváhal, ač se jinak jen obtížně loučil s díly definitivně zařazenými do sbírky, v případech, kdy se mu naskytla příležitost zakoupit kvalitnější dílo, uskutečnit „*výměnu či prodej těch kterých předmětů, zakoupených v době sběratelovy bezradnosti*“, jak to výslovně doporučoval Vincenc

14 – Karel Černý, *Zátiší s konvicí*, 1942. Moravská Ostrava, sbírka JUDr. Vladimíra Kouřila (dnes neznámá soukromá sbírka?)

15 – Vincenc Makovský, Karel Havlíček Borovský, 1938. Ostrava, sbírka JUDr. Vladimíra Kouřila (dnes soukromá sbírka?)

Kramář brněnským sběratelům.⁴³ Veden snahou pročistit svou sbírku, kterou před rokem 1945 tvořilo na 90 obrazů a několik soch, z ní v letech 1942 a 1943 cíleně vyřadil více jak desítku podle jeho mínění „slabších“ obrazů, respektive prací „méně hodnotných umělců“, jejichž někdejší získání považoval za omyl. Mezi vyřazenými díly, které podle vlastního vyjádření v minulosti poněkud „nekriticky nahromadil“, byly kupříkladu obrazy Miloslava Holého, Karla Holana, Aloise Moravce, Pravoslava Kotíka, Rudolfa Vejrycha, Bohumila Ullrycha, ale i Václava Špály, Vincence Beneše nebo Františka Tichého.

Jak již bylo uvedeno, k nejzajímavějším pasážím v dochovaných Kouřilových dopisech patří ty, v nichž osvětluje osobní pohnutky, případně strategii svého sběratelství. V jedné z těchto drobných konfesí podotýká, že si je plně vědom, „že pro národní kulturu [...] neznamená, resp. nebude znamenat za pár let ničeho takový Dr. Kouřil, kdežto dobrý malíř a sochař jistě mnoho“.⁴⁴ My však dnes víme, nebo si to alespoň začínáme opětovně uvědomovat, že v našem prostředí především typ drobného soukromého sběratele byl, jak v úvodu svých *Studii a vzpomínek českého sběratele* programově vyhlásil Prokop Toman, „důležitým činitelem a nositelem kultury, jenž praktickými výsledky své činnosti je vydatně nápomocen muzejním činovní-

kům a dějepiscům umění“.⁴⁵ A takovým význačným „nositelům kultury“ byl ve své době nepochybně i ostravský advokát Vladimír Kouřil, vášnivě shromažďující pro vlastní radost díla soudobých umělců, podobně jako další, jemu podobní, kteří při svých sběratelských aktivitách neváhali plně uplatnit své „osobní sklony a osobní vkus“ (František Kovárna, 1940) a jejichž sběratelské počiny na své znovuobjevení či podstatnější připomenutí teprve čekají.

Přílohy

I. Vladimír Kouřil o svých sběratelských přístupech, své sbírce a její náplni

1. Dopis z 26. března 1943, ANG, přír. č. AA 1816/56
 [...] Sám chci ještě několik věcí ze své sbírky vyměnit, případně prodat, poněvadž jsem přesvědčen, že je lépe mít méně věcí a hodnotnějších a že význam sbírky neleží samozřejmě v kvantitě, nýbrž v kvalitě a výlučnosti jednotlivých děl. Krásnou sbírku může tvořit již 10–15 obrazů vynikajících malířů a také vynikajících děl jejich než větší počet obrazů třeba dobrých malířů, ale ne tak již pro jejich práci typických apod. Sám nyní vidím, že mám 4 obrazy Zrzavého, z nichž nejlepší je věc asi z roku 1921,⁴⁶ kdežto starší věc co mám asi z roku 1918 a pak jedna věc z Francie z roku asi 1935 a druhá z roku 1939 z Čech jsou přece jenom už slabší a že by proto bylo skoro lépe mít jen 2 obrazy Zrzavého, ale stěžejnější díla jeho. [...]

2. Dopis z 13. října 1943, ANG, přír. č. AA 1816/63
 [...] Ze své sbírky vyřadil jsem již řadu věcí loni a zejména letos,⁴⁷ poněvadž přišel jsem konečně rovněž k názoru, že je lépe mít 10 obrazů pořádných než 100 podřadné kvality. [...] Tak jsem vyřadil několik slabších věcí a méně hodnotné umělce a v životě již takové věci nadále kupovat nehodlám. [...]

3. Dopis z 26. února 1942, ANG, přír. č. AA 1816/4
 [...] Domníval jsem se, že z mé strany to bylo zcela reálné jednání, když nabídl jsem Šimákovi plnou cenu, za jakou obraz v téže době vystavoval po srážce 10% a nad tím myslím, nemohl se horšit. Sami malíři Špála, Beneš, Zrzavý, Coubine, Rabas atd. mi říkali, že ministerstvo kupuje od nich obrazy vždy po srážce 1/3 z ceny uvedené ve výstavním katalogu a tak se také vždy dříve obrazy kupovaly. Všichni pražští i ostravští sběratelé, pokud vím, Dr. Čerovský, Dr. Sládek a jiní obrazy se slevou kupovali a sám Rabas říkal, že sleva se dává „pro potěchu“. Malíři uznávali, že je jim milejší sběratel, který s nimi jedná o slevu a obraz koupí, než sběratel, který o slevě nemluví a obrazy jim chválí, ale nic nekoupí. Víím z dlouholeté zkušenosti, že malíři prodávají svoje

věci obchodníkům za perské koberce, kožešiny apod. a obchodník ovšem vždy koberce dobře ocenil, takže prodával pak ještě sám s velmi slušným ziskem obrazy často za méně než polovinu katalogových cen. Udivovalo mě to a říkal jsem malířům, že nechápu jedno, že sběrateli, který s obrazy neobchoduje, se dívá, chce-li slevu takovou jako žádá ministerstvo a obchodníkovi pak obrazy vyhazují se slevou ne 20–30%, nýbrž se slevou 80% a někdy i větší, což mi můžete věřit. Není tajemstvím, že zdejší sběratel p. Dr. Sobotka koupil velmi levně několik dobrých obrazů, tak například olej Josefa Šímy, který byl vystaven asi za 7. – 10.000 K od p. Rottenberga za 1.000 K apod. Sám koupil jsem pravidelně levněji od obchodníka, než od malířů a nebyly to slabé nebo špatné věci. Kdybyste mou malou sbírku viděl, dal byste mi za pravdu. Jsem přesvědčen, že takoví drobní sběratelé jako jsem já a s mými finančními možnostmi, byli bychom jistě nakupovali daleko více, kdybychom byli mohli a za daleko výhodnějších podmínek pro umělce než bohatí bankovní ředitelé, továrníci atd., kteří kupovali jen staré uznávané mistry a často falzifikáty za několika desetitisícové částky. Nechci se zvláště hájit, poněvadž svědomí mám v tom směru čisté, ale se dovedete vžít do situace sběratele, jako jsem já, který měl jen drobnou, nepřilíh výnosnou klientelu, při níž jsem se nadřel, a přebytky byly velmi malé. Přesto jsem skoro vše [...] ukládal do děl současných malířů a hleděl jsem vždy kupovat obrazy přímo u umělce, ač jsem téměř pravidelně daleko více platil než u obchodníka. Mám ženu a dvě děti a musel jsem často svádět doma i s příbuznými boje, kteří mi vytýkali, že bych vše strčil do obrazů a že se příliš neohlížím na to, že například přátelé naši mají auta, jezdí po výletech, jejich ženy že si kupují hezké toalety, že užívají apod. [...] Oženil jsem se s dcerou advokáta, s nímž jsem pak měl společnou kancelář. [...] Pověsti o majetku mého tchána byly bohužel jen pověstmi, které rostly, jak již to bývá podle zásady „fama crescit eundo“.⁴⁸ [...] Vzpomínám si také, že sochař Benda, od něhož jsem zakoupil sochu – bronz, říkal mi před známými, že kdyby takových lidí jako já bylo víc, že by bylo dobře pro kumštýře a že mi přeje, abych hodně vydělával, ježto vidí, že bych hodně kupoval. Prodal mi své dílo také na splátky tehdy na nějaké výstavě, uvázel jsem si tehdy dluh 15 až 16.000 K, který jsem pak po řadu měsíců splácel. To se ví, že doma se to pak neobešlo bez výtek [...] a příbuzní moji říkali, že žena moje může se obléci do Špály. [...] Sám žil jsem skromně, jen abych utáhl splátky na obrazy a mohl si zase nějaké dílo zakoupit. Často jsem ovšem také dílo zakoupené přímo u umělce vyměnil a obvykle jsem na tom ztratil. Kupoval jsem přímo u různých malířů a to proto, že jsem měl umění opravdu a upřímně rád. Byl jsem již natolik poučen, že jsem dobře věděl, že kdybych zemřel, že rodina moje v těch dobách při rozprodeji obrazů, které by byla musela prodat, aby měla být z čeho živa, nedostala by sotva více než polovinu toho, co já jsem dal, třebaže jsem vybíral, ale utěšoval jsem se vždy myšlenkou, že jsem mlád a zdráv a že snad přece pár let to vydržím. Nyní ovšem se situace změnila vzhledem na všeobecné stoupanutí cen. Nemyslím, že vždy jen sběratelé chybovali, vím ovšem, že kumštýři a právě ti, kteří něco chtěli a se snažili, ne-

měli na různých ustláno proti kýčářům, resp. malířům jako byl například Obrovský a jiní, kteří vydělávali zase velké částky v nepoměru podle mého skromného mínění k umělecké stránce jejich děl. Mohl bych Vám uvést celou řadu případů. Vzpomínám si na věc, která se udála při výstavě Beneše ve zdejších Domě umění, kde i já jsem koupil obraz Benešův „Kytici“ asi s 1/3 slevy, obraz jsem vyměnil se ztrátou. Na této výstavě koupil gener. ředitel Vítkovických závodů inž. O. Federer, který měl asi 3 miliony ročních příjmů, nehledě k příjmu ze svého soukromého majetku a nehledě k příjmu jako člen asi 35 správních rad, olej Benešův (Prahu z Mánesa), která ve výstavním katalogu byla označena cenou 10.000 K za 7.000 K, tedy se slevou 30%. Zdejší advokát p. Dr. Sládek koupil pak na téže výstavě obraz úplně podobný, poněvadž se mu líbil místo za 10.000 K za 9.000 K. Beneš totiž tehdy podobný obraz znovu z Prahy během výstavy přivezl. Myslím z toho druhého obrazu neplatil již autor 10% Domu umění, ježto z prvního obrazu ze 7.000 K muselo být již odvedeno ještě 10% Domu umění, takže v 1. případě dostal od generálního ředitele, mnohanásobného milionáře, nikoliv 7.000, nýbrž jen 6.300 K, kdežto v druhém případě od advokáta 9.000 K, který finančně ovšem zdaleka se nemohl s generálním ředitelem měřit. Když pak p. Dr. Sládek to malíři Benešovi sdělil, odbyl jej malíř Beneš tím, že koupě je již uzavřena a že mu snad při příštím nějakém nákupu vyjde vstříc. Podobných případů bylo více. Myslím, že by bylo spíše věci na prospěch, kdyby to bývalo bylo obráceně. Chápu docela dobře zatrplost a zahořklost umělců, kteří se o něco snažili a nebyli širokou veřejností nijak oceněni, naproti tomu umělci, které snad nebylo by ani možno velkými výtvarníky dobře nazvat, byli daleko více podporováni právě onou bohatou vrstvou horních desetitisíc. To by si také malíři měli uvědomit, že kobylykáři, jak já jim říkám, jako my, dělali daleko více než lidé oplývající pozemským statky. My jsme také ale ještě propagovali jejich dobré umění a snažili jsme se u svých známých prosadit, aby se koupilo dobré dílo dobrého a poctivého kumštýře, který opravdu tvoří nové hodnoty. Přeji umělcům dnešní jejich možnosti a jakousi konjunkturu. Uvádím ještě jeden příklad. Kdysi vyprávěl mi zdejší advokát p. Dr. Sládek, že kupoval u Trampoty nějaký obraz, poněvadž byl Trampota doporučen také s tím, že žije v nevalných majetkových poměrech, obraz však nekoupil, poněvadž prý Trampota požadoval asi 18.000 K, kdežto Dr. Sládek nabízel asi 12–14.000 K. To bylo již před dvěma nebo třemi lety, od obchodníka ale pak dostal malíř třeba jen 1/3 nabízené částky v kobercích apod., Špála například i v cihlách a jiném materiálu pro stavbu své vily.⁴⁹ Stalo se nám v Ostravě několikrát, že obchodník přivezl sem 20–30 i 40 obrazů moderního mistra, které prodával za 1/4 či 1/3 výstavních cen, které byly uvedeny na výstavě, která se konala třeba za 1/4 roku potom. Víím také dobře, že některý obchodník koupil od dobrého moderního malíře obrazy, rozprodal je levně a malíři pak zůstal dlužen. Malíř Feigl se tomu smál a říkal mi jednou, že budou muset na některého obchodníka mezi sebou malíři vybrat, aby pak mohl zaplatit aspoň část dluhu svého vůči malířům. Leccos dá se také vysvětlit tím, že některý malíř daroval různé svoje věci známým,

kteří mu lichotili a kteří pak věci jeho rozprodávali. Malíř pak se marně divil, že sám nebo na výstavě mnoho toho neprodává. Nelze se pak divit, že často upřímně a poctivě jednající sběratel, který ze svého ročního důchodu mohl ušetřit pár tisíc korun na nákup uměleckých děl, vypadal v očích malíře jako smlouvající sedlák nebo chalupník, kdežto šikovný obchodník nebo dobrý přítel malířův získával díla umělcova mazanější formou, ovšem daleko levněji. Víím sám třeba od J. Čapka, od něhož jsem také přímo kupoval, že odmítal rozumně nabídky různých obchodníků a ctitelů jeho umění, kteří ovšem pod rouškou, že si jeho umění váží, chtěli získat obrazy jeho velmi levně, aby pak mohli sami obchodovat. Naproti tomu sběrateli, který projevil vážný zájem, i Čapek, o němž se říkalo, že nic neslevuje, slevil. Také s Čapkem dohodl jsem se velmi hladce a lehce zrovna tak jako s řadou jiných umělců a neměl jsem s nimi pražádných diferencí, i když jsem jim jejich obrazy podle možnosti splácel. Ovšem vyskytovaly se také zjevy a sám znám jednoho velmi zámožného sběratele, který snažil se získat například obraz od malíře A. Hudečka přímo od něj oklikou. Sám věřil jsem vždy, že je lépe, když vůbec naši lidé jeví zájem o výtvarné umění koupěmi, třeba zpočátku vycházejí někteří z nich od méně hodnotných věcí a levnějších. Věřil jsem, že se vývojem, studiem atd. z nich vypracují sběratelé a že již to je pokrok, když vůbec se kupuje, než kdyby umělci měli tvořit bez takového zájmu nebo při velmi nedostatečném. Víím od Feigla, Kubína, J. Šímy a jiných, že v Paříži, kde žilo například přes 40.000 malířů, i velmi dobří kumštýři prodávali za babku své dílo, za pár franků, ale potom uznáním a zhodnocením dostávali statisíce franků za jedno dílo. Myslím, že malý rozhled o umění zaviňoval, že nekupovaly se u nás, resp. při koupi nechtělo se platit většími částkami umělcům, kteří nebyli ještě kritikou a kunsthistoriky, členstvím ve spolcích atd. zhodnoceni. Bylo těch stinných stránek mnoho. Často ale jsem si tak přál, aby kumštýř, pro něhož přece tvoření musí být něčím radostným, viděl, jak po této stránce má v životě přidáno a jak například takový venkovský lékař, zvěrolékař nebo advokát s drobnou klientelou se nalopotí a naštvete, než docílí příjmu pár tisíc korun a jistě by pak ze vzájemného poznání vyplynulo i lepší vzájemné pochopení. Ovšem jsem si a byl jsem si vždy dobře vědom toho, že pro národní kulturu atd. neznamená, resp. nebude znamenat za pár let ničeho takový Dr. Kouřil, kdežto dobrý malíř a sochař jistě mnoho a že i to se musí hodnotit, poněvadž vše na světě se již tak vyjadřuje, resp. převádí se na peníze, že má to míti i výraz v kumštu a že tedy dobré, krásné a poctivé umělecké dílo je vlastně nedostatečně placeno. Jak ale chcete dostat se z toho, když obyčejně právě těm, ke kterým umění mluvilo, scházeli prostředky a těm, kterým zase na statcích pozemských bylo přidáno, umění zdálo se často zbytečným. Víím také dobře, že často snobové a zbohatlíci kupovali za velké peníze díla uznávaných již a zhodnocených mistrů, děti jejich pak zase kupovaly za drahé peníze díla mistrů, kteří za života svého znali jen bídu a jejichž díla mohli otcové těchto bohatých synáčků kupovat levně a za zlomek částek, za něž potom synové kupovali díla právě těch mistrů, za jejichž života otcové nemohli jim dobře

přijít třeba ani na jméno. [...] Šimák mi právě také psal, že mi pošle, až se k tomu dostane, akvarely, které jsem si podle katalogu vybral, pokud je ovšem ještě má, s poznámkou, abych nehodící se ihned vrátil a ty, které si ponechám, ihned zaplatil. Namátkou vzpomínám si dále, jak mě vyprávěl doc. Dr. Friedl, a myslím, že to také Zrzavý potvrdil, že Zrzavý prodal někdy ve světové válce, případně brzy po ní, dvě svoje díla a to „Lunu“ a „Milosrdného Samaritána II“ z roku 1914 a 1915 spisovateli Joe Hlouchovi asi za 200 K jedno, nebo dokonce obě díla dohromady. Sám Zrzavý mi říkal dále, že Milosrdného Samaritána zakoupil pak od Hlouchy pražský advokát Dr. L. Weber, jehož sbírku jsem sám viděl a který má řadu překrásných Kremlíčkových obrazů. Zrzavý mi říkal, že mu Dr. Weber tvrdil, že Hloucha mu prodal Samaritána za 1.000 K. Lunu získal v roce 1934 pražský obchodník Dr. Feigl, který ji vystavoval v Mor. Ostravě za 4.500 K v hotelu Imperiál a od Dra. Feigla zakoupil ji přisedlící zemského výboru a městský knihovnik p. B. Šída asi za 3.000–3.500 K a myslím, že mi říkal, že ještě na splátky. Dr. Feigl jistě něco na Luně vydělal. Bylo to i na tehdejší dobu úžasně levně.⁵⁰ Z katalogu o výstavě G. Chirica a pak z katalogu o výstavě Duffyho a jiných o výstavách moderního francouzského umění z let 1928–1935 můžete si lehce zjistit, že za poměrně malé částky vystavována byla i dobrá díla.⁵¹ Sám J. Šíma nám jednou v Ostravě vyprávěl, že například v Paříži v letech krize bylo možno dostat velmi levně díla francouzských umělců a zmínil se přitom, že např. Dr. Čeřovský koupil několik děl – například Picassa asi za částku 5–6.000 K. Vozily se k nám z Francie i velmi slabé věci francouzských malířů, nechci-li již říci, že to byly vlastně odpadky a obchodníci je měnili za dobrá díla našich mistrů a pak tato levně rozprodávali. Viděl jsem však také ale dobré věci francouzského umění (sám jsem také v Paříži pár dnů byl a něco shlédl) a dost o tom také vyprávěl Dr. V. Nebeský, který v Paříži dlouhá léta žil. [...]

4. Dopis z 25. dubna 1942, ANG, přír. č. AA 1816/28
[...] Mám ovšem i zámožnější známé a příbuzné, ale těžko je přesvědčit, že je obrovský rozdíl mezi např. takovým Loukotou a Šimákem co do kvality výtvarné. Bolí mne často hlava i srdce, když vidím, jak se kýče nebo zbytečně, nic nového neříkající obrazy kupují, ale znovu a znovu se přesvědčuji, jak těžko je jim hodnotné věci vysvětlit. Jeden můj známý (J. Seidl) mi již několikrát říkal, že jsem v tomto směru příliš velký idealista a že je těžko k lidem necítícím mluvit a že jim patří, aby zaplatili pořádný Lehrgeld. Jsem ovšem proti tomu, poněvadž si myslím, že dnes není velikým neštěstím pro kulturu a národ, nevydělá-li takový kýčař tolik, kolik zdaleka nezaslouží a že naopak lidé mají podporovat kumštýře, kteří ještě chtějí a mají co říci. Vidím však, že sám také dělal jsem hodně chyb a hledím proto v okruhu svých známých, aby nebyly kupovány kýče a netvořivé umění. [...]

5. Dopis ze 17. února 1942, ANG, přír. č. AA 1816/16
[...] Můžete mi věřit, že i takovému lidu nabádám, aby hodně kupovali a podařilo se mně již v několika případech, že přiměl jsem lidi,

kteří neměli dříve prazádného zájmu o obrazy, že nyní umělecká díla kupují. Snažím se přitom vždy, aby kupovali hodnotné práce, i když často a zejména dříve tomu tak bylo, stržil jsem při tom i kus nevděku. Stává se mi nyní, že odkáží svého některého známého na dobrého kumštýře a onen známý pak mne žádá, abych o kumštýři onom se nezmiňoval, že by obrazy jeho stouply a že by si nemohl nic koupit. Musím se často tomu smát. Takovým lidem snažím se vysvětlit, že i když díla dotyčného kumštýře stoupnou, může mít z toho snad okamžitý neprospěch, že si již nebude moci tolik děl jeho zakoupit, že však může mít radost i z toho, že dobře volil při nákupu. Sám jsem byl často i od nejbližších příbuzných vysmíván, že kupuji moderní umělce, jichž díla jsou prý směšná a bezcenná a nevěřil byste, jak často vzdělaní lidé opovržlivě se vyjadřovali o umělcích, které jsem sbíral. Víím také ze zkušenosti, že kdybych chtěl jejich díla pak prodat, resp. kdyby je byla musela prodat moje rodina v případě mého úmrtí apod., že by za ně byli dostali sotva třetinu nákupní ceny. Měl jsem ale umělecká díla rád a na onu stránku jsem se tolik neohlížel. I když někdy vlastní žena mi to vytykala a odůvodňovala to tím, že jsem otcem z nezaopatřených dětí, že jsem bez penze atd. Hodně volného času prodlel jsem před svými obrazy, i v Domě umění, i v galerii a kdykoliv jsem přijel do Prahy, do Brna nebo do ciziny, většinu času strávil jsem v galeriích apod. Nelituji toho, snažím se již i u syna svého, který chodí první rok do školy, vzbudit lásku k dobrému kumštu. I když po úsudku mnoha lidí advokacie vylučuje snad nějaké velké ideální stanovisko, přece jenom myslím, že bez určité lásky a bez určitého poměru k umění nebyl bych si pořídil sbírku, kterou mám. Sběratelství poskytlo mi již hodně radosti a útechy i ve zlých dobách a vděčím umění za mnoho krásných chvil. Nechci se stavět do pózy idealisty, kterým jak uznávám, na sto procent nejsem, ale můžete mi věřit to, co píši. Byl jsem rád, mohl-li jsem pomoci dobrému kumštýři také tím, že prodal dílo některému z mých známých apod. a svědomí mám v tom směru čisté. [...]

6. Dopis z 12. února 1942, ANG, přír. č. AA 1816/15
[...] Myslím, že pokud jsem mohl, že na svoje poměry kupoval jsem dost a to často přímo od malířů, ač stalo se mi velmi často, že od obchodníka koupil jsem téhož malíře o hodně laciněji, než když jsem nakupoval přímo. Často částka za jediný obraz reprezentovala u mne celý výdělek za 2 i 3 měsíce a kupoval jsem obrazy na splátky a manželka by Vám mohla potvrdit, že jsem míval v tom ohledu v rodině i nepřijemnosti, ježto jsem měl řadu splátek a musel jsem se všelijak uskrovnovat, abych dostal závazkům. [...]

7. Dopis z 18. dubna 1942, ANG, přír. č. AA 1816/27
[...] Chtěl jste jednou vědět také, které umělce již mám. Je to Coubine, W. Nowak, Beneš, Špála, Majerník, Jan Slavíček, Kremlička, Kubišta /Voják, několikrát reprodukován tuším v Musaionu a pak ve velké monografii Kubištově⁵²/, [mám] Rabase, Sedláčka, Radu, Zrzavého, Čapka, F. Tichého, A. Procházku, Karse, B. Feigla, Šimáka, Fillu, Fišárka, a Kotika. Měl jsem dříve také Holého, Holana a Nejedlého a jiné, ale vyměnil jsem

je. Z trojice Rada, Rabas a Sedláček myslím, že se mi nejvíce líbí nejdříve Rada, pak Sedláček a potom Rabas. Od Rabase jsem měl také 2 věci, jednu jsem však vyměnil. [...]

8. Dopis z 25. dubna 1942, ANG, přír. č. AA 1816/28
[...] Olej Kubištův „Voják“ z roku 1912, který mám, je neveliký, asi 50 × 60cm [...], ale myslím, že je to dobrá věc a líbí se mi. [obr. 4] [...] Myslím, že Kubišta není ještě vlastně ani dnes plně doceněn. Sám jsem mu také dříve v době mých sběratelských počátků křivdil a nechápal jej. Důkladně jsem ale soud svůj o něm pozměnil, až jsem se do díla jeho zabral a více jeho prací viděl. Vzpomínám si, že již před léty jste mi psal, jak hluboce na Vás Kubištovy věci zapůsobily a plně Vám dnes dávám za pravdu. Kubišta byl jistě veliký člověk a malíř. [...]

9. Dopis z 31. srpna 1937, ANG, přír. č. AA 1816/5
[...] Máme zde také Ot. Kubínovu (Coubine) výstavu,⁵³ kde je vystaveno přes 60 děl, ovšem více než 1/3 ze soukromého majetku, jsou mezi nimi krásné věci, velmi jemné pohádky zastřené takovým mlžným oparem. Myslím také, že Kubín je hodně svůj a že je to velký kumštýř. Zná se s ním již dlouho osobně, byl několikrát u mne krátce návštěvou a vždy neopomeně zdůraznit, že jsem první jeho známý a ctitel z Moravské Ostravy, ačkoliv má již zde řadu obdivovatelů. Sám mám na výstavě zapůjčeny také dva obrazy, a sice jednu francouzskou krajinu z okolí Simiane a jednu moravskou. Kdybych měl pohromadě nějaké peníze, koupil bych si ještě aspoň dvě nebo tři věci. [...] Ceny vystavených prodejních děl Kubínových jsou od 4.000 do 12.000 Kč a tudíž jistě na malíře významu Kubínova úměrné, nebo naopak nijak přehnané. [...] Je zde také právě obchodník pražský,⁵⁴ který má několik Francouzů, jsou to vždy pravé věci a sám jsem se o tom vždy přesvědčil dotazem u obchodníka dotyčného v Paříži, jakož i u samého mistra. Má zejména i malého Deraina (hlavičku) dost zajímavého, myslím však, že je to přece jen slabší věc proti tomu co jsem viděl. Vzpomínám, že jste se mě také jednou ptal, jakého mám Čapka. Mám dva a sice prvý – „Babička s dítětem ve sněhové chumelenici“, který také byl vystaven v Praze, v Mor. Ostravě a ve Zlíně a pak „střelenou vránu“ [obr. 10] kterýžto obraz, jak jsem nedávno zjistil, byl reprodukován v monografii Čapkově vydávané v „Pramenech“ na poslední straně.⁵⁵ Čapek se mi líbí svou upřímností a jakousi dětskostí a bezprostředností, kterou na mne jeho věci působí. Chtěl bych získat ještě Josefa Šímu, ale stále z věcí, které bych získat mohl, se mi nic tolik nelíbí, anebo jsou to zase věci příliš drahé. [...]

10. Dopis z 24. ledna 1942, ANG, přír. č. AA 1816/11
[...] Získal jsem v poslední době 2 obrazy Willi Nowaka a týž v poslední době prodal mi obraz jen proto, že jsem s ním již znám a že mám od něj již několik obrazů. [obr. 8] Jinak také nic neprodává a pod 10.000 K, jak mi psal, olej neprodává. Zrzavý zvýšil ceny za obrázky, které byly v rozměrech asi 25 × 35, z 2.000 K, nebo některé také i dříve 2.500 K, na 6.000 K. Ještě na vánoční

výstavě loni měl nezvýšené ceny, ale přijel jsem do Prahy, kdy již výstava vlastně byla vyprodána a ze zbylých 2–3 obrazů nelíbilo se mi nic. Při výstavě Zrzavého v roce 1939 o vánocích koupil jsem si jednu českou krajinku asi za cenu 2.000 K. Byla to čtvrtá věc od Zrzavého. Také Majerník, od něhož mám 4 věci, psal mi, že je vybrakován, ale že mi něco v únoru pošle. Píšu mu také, neboť v Besedě byl vystaven obraz jeho „Byk“ č. kat. 104, který prý prodán nebyl. Obraz jsem neviděl, ale slyšel jsem, že je hezký a snad se s ním dohodnu. Myslím, že Majerník je dobrý malíř a jeho práce se mi líbí. Myslím, že je po Tichém nejlepším malířem – lyrikem. Od Rady mám 1 pěkný obraz a právě jeden známý (prokurista Valouch) koupil u Rady nějaký menší obraz s nějakými 2 kresbami asi za 2 800 K. Obraz rovněž nebyl dodělán a Rada mu jej má zaslat. Také Jan Slaviček má značně vysoké ceny. Jeden můj známý (Seidl) koupil o vánocích olej Slavičkův velikosti asi 67 × 45 za 12.000 K. [...] Fillu⁵⁶ mám také a Špálu⁵⁷ rovněž. Pro moje poměry jsou to dnes již tak vysoké ceny, že není možno pomýšlet na nákupy. Víím také, že v Ostravě kupují obchodníci a jiní, kteří dříve o obraz ani nezavadili (např. Radimského apod.). Radimský prodal loňského roku za statisíce obrazů jen v Ostravě v Domě umění na jedné výstavě asi za 160.000 K. O Radimského nemám žádný zájem a impresionisty neshírám. Majerník má ve zdejší divadle menší obrázek „Zpívající žena se zdviženými pažemi“, který kdysi od něj zakoupilo ministerstvo školství. Věc se mě moc líbila a psal jsem Majerníkovi, jestli nemá něco podobného. Odpověděl mi, že nemá, ale že mi něco pošle. Jsem s ním v dobrém styku, poněvadž jsem od něj koupil 2 věci ještě, když moc neprodával a byl jsem v Ostravě první, který ho uznával. Přesto ale nevím, pošle-li mi nyní něco.⁵⁸ Se Šimákem se rovněž znám (jen z korespondence) a psal jsem Vám již myslím, že jsem si od něj přímo zakoupil akvarel. Můžete mi nějaký pěkný a to buď nějakého motýla, nebo něco podobného vybrat, případně zaslat mi několik akvarelů, bych si mohl vybrat a myslím, že bych i ostatní zde mezi znám rozprodal. Sám si Šimáka vážím a cením, neboť jeho umění ke mně mluví dobrou českou notou. [...] Myslím, že budu muset za této situace vzdát se vůbec nákupu obrazů. Víím, že je to obtížné a proto si ani už moc netroufám Vám něco psát; chápu, že s tím máte starosti i zklamání. Říkal mi o tom také zdejší advokát Dr. Sládek, který má krásnou sbírku. Platil vždy dobře všem kumštýřům a byl proto po této stránce mezi nimi oblíben a uznáván. Nyní však říkal, že není možno již nakupovat vzhledem na úžasně vysoké a stále stoupající ceny. Špálových obrazů měl jsem již asi 5, ale všechny jsem vyměnil a podržel jsem jen jediný, ale myslím, že i ten vyměním. Je to krajina reprodukováná v Pramenech a tak i ve Volných směrech.⁵⁹ [...]

II. Dopis z 31. října 1942, ANG, přír. č. AA 1816/42
 [...] Byl jsem také v Praze teď několik dnů. Máte vcelku pravdu, že na trhu obrazovém není nic kloudného a že dobré věci nejdou vůbec na trh. Přece ovšem při delším hledání se něco najde, je to ale velmi obtížné. Viděl jsem v Praze známé sběratele, kteří běhali z obchodu do obchodu a nemohli nic koupit. V Mánesu

bylo několik hezkých věcí od malíře Trampoty a ještě před několika dny než zemřel, byly ceny 20.000 až 25.000 K za jeden obraz. Po jeho smrti však ihned stouply o 100%. Podařilo se mi však sehnat v Praze ještě několik věcí dobrých malířů (Coubine, Kremlička, Rada apod.). Něco z toho si koupím, vypůjčil jsem si k tomu účelu již od švagra⁶⁰ peníze. Kdybych věci ty dal na trh, jsem přesvědčen, že by byly při poptávce po hodnotných dílech okamžitě pryč. Viděl jsem to v několika případech, kdy jsem se třeba jen několik hodin rozmýšlel, přišel jsem pozdě. [...]

12. Dopis z 26. ledna 1944, ANG, přír. č. AA 1816/65
 [...] Lituji, že jsem neshíral retrospektivu. Ušel mi v životě krásný Kosárek, překrásný Chittussi, také i Navrátil a slušný Slaviček. Nyní nabízí se mi Purkyně, ale je to již hrozně drahé. Pomaličku mohl jsem mít význačné malíře z celého minulého století zastoupeny. Myslím ovšem jen ty nejlepší, kteří jsou jakými sloupy v našem umění. To už sotva asi dohoním. [...]

13. Dopis z 27. června 1942, ANG, přír. č. AA 1816/38
 [...] Sám mám 3 pravé Francouze a sice malého Utrilla, Friese a Chagalla, věci vesměs pravé. Utrilla mi ověřila jedna pařížská galerie a také Utrillo sám a rovněž tak Fries sám mi potvrdil pravost. Chagalla mám ověřeného obchodníkem a sám nepochybují, že je pravý, poněvadž viděl jej i Dr. Kramář (nikoliv u mne) a nikdo nevyslovil pochyb. Byl jsem v těchto věcech opatrný, poněvadž i když sám neměl jsem kolikrát vůbec žádných pochyb, stalo se mi a to častěji, že leckdo a také i malíř přišel s naprosto určitým tvrzením, že ta neb ona věc je falešná. Dokonce to jednou tvrdil zdejší malíř (nepřítis slavné pověsti), že Zrzavého zátiší, resp. krajina s ptáčkem je falzifikát. Sám jsem byl přesvědčen, že je to věc pravá. Poslal jsem tehdy fotografii Zrzavému a týž mi sdělil, že tak na 95% může říci již podle fotografie, že se jedná o jeho věc, ale abych mu, chci-li mít jistotu, obraz zaslat. Učinil jsem tak a Zrzavý mi pravost potvrdil. Sám rovněž třeba, že jsem byl přesvědčen, že Utrillo, kterého mám, je pravý, aby však mi v budoucnu děti nebo galerie, které snad něco z věcí svých odkáží, neměly starosti, zda věci jsou pravé, dal jsem si Utrilla ověřit, jak již shora jsem uvedl. Je to šedobílý Utrillo, dle mého názoru věc dobrá, třeba malá a z dobré periody Utrillovy. [...]

14. Dopis z 24. října 1942, ANG, přír. č. AA 1816/41
 [...] Mám doma bronz Makovského (Havlíček) [obr. 15] a ve Volných směrech máte reprodukovánu nějakou sochu téhož sochaře skládající se z několika balvanů spojených železnými spínadly (klamry).⁶¹ Jsem přesvědčen, že Makovský je velmi nadaný sochař a myslím, že jeden z našich nejlepších. Snažím se předstupovat před výtvar umělecký bez předsudků. Mám moderní umění rád, ale přece jenom budí ve mně pocity přímo jedinečné, pohled na takového Havlíčka a sochu zmíněnou reprodukovánou ve Volných směrech. To myslím, že jsou nezdravé výstřelky, případně nezdravé pokusy i při zásadě naprosté volnosti. Nelíbí se mi ovšem stále rozředované a rozměňované pravdy o umění, které řekli již dříve jiní a lépe. Často se také mylím a důsledek

toho je, že potom ze své sbírky obrazy měním apod. Srovnáním teprve přicházím na slabiny díla a jsem přesvědčen, že stvořit dobrý opravdu obraz, ne obrázek, je velmi těžkou věcí. [...]

15. Dopis z 5. února 1943 ANG, přír. č. AA 1816/52
[...] Chtěl jsem si koupit Lhotáka, avšak posílám mu všechny 4 obrázky zpět, poněvadž žádá dle mého mínění přemrštěné ceny. Za obraz 30 × 40 cm, na němž vlastně není nic než několik centimetrů hangáru a modré éro velikosti asi 10 cm, požaduje 2.700 K. Je to asi polovina mého měsíčního příjmu. [...] Nebudu mít proto ve své sbírce Lhotáka. Ostatně jeden sběratel nabízí mi Lhotáka výhodnou výměnou a daleko levněji než malíř. [...]

16. Dopis ze 17. července 1943 ANG, přír. č. AA 1816/58
[...] S Lhotákem jsem korespondoval, ale nedohodl se. [...] Požadoval totiž za obrázky asi dvakrát tolik než co jsem zjistil, že stály na výstavě asi měsíc nebo dva předtím pořádané, kde se neprodaly, resp. za podobné obrázky. Koupil jsem si proto v Praze dobrého Lhotáka 50 × 25 cm olej za daleko menší částku než žádal Lhoták a myslím, že lepší kvality v krásném rámu a vůbec hezky vypravený. Lhoták by se jistě podivil, že po jednání s ním získal jsem obraz jeho za daleko nižší částku než on nabízel bez rámu. [...] Z mladší generace líbí se mi ještě Gross a myslím, že i Hudeček o něco usiluje. [...]

17. Dopis ze 24. července 1943, ANG, přír. č. AA 1816/59
[...] Sám mám od Lhotáka pěkný obrázek (Balony). Myslím, že si něco z prací Lhotákových koupím. [...] Vyčistil jsem si již trochu svou sbírku a ještě vyčistím a myslím, že tak ještě 4–12 věcí vyměním, případně prodám a koupím si za ně něco jiného. Myslím, že nemusíte ani Lhotákovi nic říkat, ale jedno je jisté, že po nás venkovanech pražští malíři většinou chtějí daleko více než pro Pražáckých a nabízejí nám vždy horší věci, než prodávají v Praze. Jsou přesvědčeni, že my na venkově zhltneme všechno za daleko vyšší ceny. Zlobí mne to někdy. Znáám řadu sběratelů v Praze a vím, že těm v téže době prodal třeba Lhoták daleko levněji, než žádal třeba po mně.⁶² [...]

18. Dopis z 26. ledna 1944, přír. č. AA 1816/65
[...] Vracím Vám 11 fotografií Hudečkových prací. Líbil se mi Noční chodec olej 1943 50 × 40 se stínem na zdi lépe než druhý noční chodec, případně než menší chodec. Rozhodně je malování Hudečkovo originelní. Obraz Stará sýpka připomíná mi některé věci už zemřelého malíře Zdeňka Tůmy. Nevím ovšem, jestli Tůma nečerpá z Hudečka. Také obraz Lidé na ulici má nějakou obdobu v našem umění. Stará sýpka připomíná mi trochu Zrzavého, jako vůbec některé Hudečkovy věci, které jsem loni viděl na výstavě besední, připomněly mi trochu Zrzavého. Také uhel Měsíc nad městem je originelní. Kresby jsou zvláštní. [...]

19. Dopis z 4. května 1944, ANG, přír. č. AA 1816/66
[...] Hudečkovu výstavu jsem viděl a líbilo se mi tam několik věcí, jenže bohužel byly již v soukromém majetku, resp. prodá-

ny.⁶³ [...] Myslím, že Hudečkova práce je vážná a budu hledět si od něj něco zakoupit. Líbí se mi více než Lhoták a myslím, že nezadá Grossovi, ba že jeho práce jsou skoro lepší. Gross připomíná mi velmi Francouze Marqueta a to dílo tohoto malíře tak z počátku tohoto století. [...]

Na trhu není nic kloudného, a buďto jsou to falzifikáty nebo odpadky, nebo sem tam objeví se hodnotnější dílo. Nedá se skoro již nic získat. Sám jsem také svou sbírku důkladně probral a vyměnil a prodal některé věci, které jsem trochu nekriticky nahromadil. Měl jste kdysi pravdu a již jsem si na Vás párkrát v tom směru v dobrém, ba nejlepším vzpomněl. Ještě nyní chci několik věcí vyřadit. Chci si koupit i několik kreseb, kterýžto obor jsem dříve zanedbával a ještě několik plastik. [...]

20. Dopis z 26. ledna 1944, ANG, přír. č. AA 1816/65
[...] Reprodukce, pokud jsem mohl, jsem také sbíral, zejména barevné a případně vystřihoval i z různých časopisů, i fotografie, ale ztratil jsem jich řadu a případně něco z těch, co jsem půjčil, nedostal jsem zpět. Myslím, že nápad Vás sbírat systematicky fotografie, resp. reprodukce obrazů, je výborný, poněvadž takto má sběratel pak mnohem lepší přehled. Často prohlížím různé ročníky uměleckých časopisů a získávám tak zase lepší kontakt s vývojem našeho i cizího, zejména francouzského umění, které mne z cizího umění nejvíce zajímá. [...]

21. Dopis z 5. února 1947, ANG, přír. č. AA 1816/71
[...] Mám velmi málo času na svoje koníčky. Psal jsem však 3x v lednu a únoru malíři F. Hudečkovi, Praha XIX, Starodružiníkům 18, nebo prostřednictvím Vilímkových a chtěl jsem zakoupit několik jeho obrázků menších, příp. kreseb, leč nedostal jsem žádnou odpověď. Byl jsem informován, že nemá na výstavě skoro nic prodáno, což mne udivilo, neb ceny jsou přístupnější než u jiných malířů.⁶⁴ Opět mě udivilo, že vůbec nemá zájem o prodej, neboť neodpovídá ač můj dopis musel obdržet, neboť žádný nepřišel zpět, [...] Odvolal jsem se na Vás, neboť pokud vím, jste Hudečka učil na gymnáziu. Myslím, že Hudeček je jeden z malířů, který má co říct. [...] Tichý také myslím, že o prodej také moc nestojí a je mi záhadou z čeho kumštýři dnes žijí. Zrzavý například mi psal a požadoval za obrázek temperu 26 × 35 cm částku 40.000 Kčs, což nežádal ani v dobách největší inflace za okupace. Je to 14 až 20x více než požadoval před válkou za nejlepší obrázek svůj té velikosti a není proto možno uvažovat vůbec o koupi, což uznávají už i například Kovárna, O. Mrkvíčka a řada výtvarníků samotných. Za takovýchto okolností bude soukr. sběratelství vlastně vyšaltováno a odkázáno nejvýše na prodej ze soukromých sbírek. Kdybyste náhodou o něčem dobrém dozvěděl, sdělte mi lask. Za částky u nás požadované, možno již koupit ve Francii vzhledem na kurz délka znamenitých franc. malířů. [...]

22. Dopis z 27. března 1951, ANG, přír. č. AA 1816/72
[...] Má sbírečka obrazů se zmenšila a myslím, že nemá ani na počet polovinu věcí, které jsem měl před válkou. Měl jsem

tehdy kol 90 obrazů a dnes jich budu mít asi kol 40. Mám také nějaké sochy. [...] I já nyní po osvobození velmi málo se zabývám výtvarným uměním, resp. sledováním jeho vývoje a to proto se mi zdává, že toho se mnoho ve výtvarnictví neděje a dále i proto, že není času a zejména prostředků k nákupu děl. Hodnotné dílo je stále neobyčejně drahé, i když přijde na trh a prostřední a podprůměrné věci nemá smyslu kupovat. Mnozí umělci stále ještě nedovedou pochopit, že soukr. sběratel nemůže již dnes platit iotisícové částky a že je pro něj značným finančním zatížením, má-li ze svého skromného příjmu vydat nějakou tu tisícovku. Je přece absurdní požaduje-li třeba hodnotný umělec za obrázek velikosti asi 25 × 35cm třeba i několik desítek tisíc korun. Vůbec je skoro již dnes groteskní, požadují-li i průměrní umělci za obraz, který stál před válkou 1.000–4.000 Kčs 30.000 až 50.000- Kčs. Za okupace, když jsem byl zavřen, jakož i manželka,⁶⁵ ztratily se mi knihy, resp. byly mi zničeny a také i bibliofilské tisky a tak mám z toho jen trosky. [...]

II. Vladimír Kouřil o situaci sběratelství a obchodu s uměním za protektorátu, o cenách a dobové nadprodukcii

1. Dopis ze 24 ledna 1942, ANG, přír. č. AA 1816/11
[...] Nyní ovšem kupují obrazy lidé, kteří jaktěživ neměli o umění žádný zájem, ale považují obrazy za „Kapitalsanlage“. Kupují se ovšem také různé kýče atd. a sám mám známé továrníky apod., kteří kupují nyní zuřivě obrazy, poněvadž nevědí, co by jiného za peníze koupili.⁶⁶ [...]

2. Dopis ze 17. února 1942, ANG, přír. č. AA 1816/16
[...] Myslím, že v jedné věci výtvarníci přehlíží, že boháči, kteří měli statisícové roční příjmy před válkou, mnoho toho od nich nekupovali a naopak, že lidé s příjmem daleko menším hodnotili jsme jejich umění a mnohem více jsme jim důvěřovali a kupovali. Nyní ovšem vlivem doby nastala veliká shánka po obrazech a kupují zbohatlíci, kteří nečiní tak ani z radostí nad krásnými pocity, které vyvolává dobré umělecké dílo, nýbrž jen aby uložili v tom své peníze. S těmi bohužel nelze závodit, poněvadž pozemskými statky takto neopylujeme. Má to ovšem jednu velmi dobrou stránku, že se tak pomůže kromě kýčářům také umělcům, kteří opravdu něco tvoří, a to nelze přehlédnout. [...]

3. Dopis ze 17. března 1942, ANG, přír. č. AA 1816/23
[...] Pokud píšete o zvyšování cen umělci a zejména Tichým, sděluji, že nedávno mi Šimák psal, že dnes umělci nekriticky nevědí, co mají za svá díla žádat. Často ceny, které požadují, jsou již daleko neúměrné našim malým poměrům, i když se uváží všeobecné stoupnutí cenové hladiny. Psal jsem Vám myslím již, že my sběratelé nemůžeme již dnes držet krok a závodit se zbohatlíky, kteří často vydělávají obratem ruky na starém zboží obrovské částky, takže mohou také beze všeho platit. Třeba ovšem uvážit, že v normálních časech a v našich poměrech malého národa nemohlo se umění tak honorovat jako třeba ve Fran-

cii, Německu, Americe atd., kde nakupují boháči, kterých my jsme prostě neměli. U nás byl, abych tak řekl, trh umělecký odkázán většinou na kobylykáře. Mohu však s klidným svědomím říci, že jsem ze svého příjmu vydával za obrazy, co jsem mohl a že jsem byl často finančně přímo přeexponován. Staří říkali est modus in rebus a myslím, že to platí i při cenách a prodeji uměleckých děl. Stálé šroubování cen uměleckých do výše nesou sebou ovšem i válečné poměry, ale přece jenom myslím, že také k tomu hodně spolupůsobí nezdravá spekulace. [...]

Onehdy si mi stěžoval jeden můj dobrý známý (inženýr, státní úředník),⁶⁷ že zakoupil osobně u malíře Zrzavého obrázek vystavený na výstavě „Národ svým umělcům“ (nějaký hřbitov) za 5. 000 K (katalogová cena 6.000 K) a že koupil s ním osobně ujednal. Nyní mu ale Umělecká Beseda psala, že obraz byl prodán jinému (patrně za 6.000 K) a že malíř Zrzavý nechce prý ničeho vědět o tom, že by obraz byl prodán mému známému. [...] Četní moji přátelé sběratelé přestali již před rokem i více vůbec umělecká díla kupovat [...], s odůvodněním, že nelze platit již dnes horentní požadované částky [...], a také i proto, že prý malíři i sochaři dnes věci poněkud odbývají, používají méně hodnotného materiálu, pláten, barev atd. a že i dobré umělce svádí konjunktura k jakési „sériové výrobě“ a že se tedy prodávají i od dobrých a význačných umělců méně hodnotné věci. Poctivý jeden kumštýř mi psal, že mu lidé rozebírají ještě teplé věci pod rukama. [...] V jednom zdejším knihkupectví je vystaveno zátiší olej Jana Slavička asi velikosti 40 × 50 (se čtyřmi oranži scatanie na kovovém podnose se sklenicí) za 16.000 K. Zátiší budí pozornost také i cenou. Věci začíná si již všimati tisk. Zrovna když jsem se na ono zátiší díval (mám sám obdobnou věc nepatrně menších rozměrů, kterou jsem získal přímo u malíře), stáli u výkladu 2 redaktoři a říkali, že musí v novinách znovu o tom se rozepsat, že ceny bují do nezdravé a neudržitelné výše. [...]

4. Dopis z 30. července 1942, ANG, přír. č. AA 1816/39
[...] Ceny obrazů stoupají tak hrozně, že myslím přestanu vůbec co kupovat, poněvadž musím několik měsíců pracovat než vydělám to, co malíři požadují za jediný obraz. Je to někdy až neuvěřitelné, s jakými cenami přicházejí. Viděl jsem na výstavách ceny od 25.000 do 50.000 K za obrazy, které dříve před válkou byly vystaveny za několik tisíc korun a prodávány ovšem i za 1/3 výstavní ceny. Mám dojem, že dotyční malíři nechtějí ani prodat, poněvadž takovéto ceny nedovedu si dobře vysvětlit. Že by nechtěli nic prodat, nechce se ani věřit, vždyť leckteř z nich a to právě ti, kteří mají takové značné ceny, mají zásoby materiálu. [...]

5. Dopis z 26. března 1943, ANG přír. č. AA 1816/56
[...] Ceny uměleckých děl jsou značné, zejména u obrazů rostou do závratných číslic. Za obraz kvalitního malíře, i méně dobrého, ne velký, jsou požadovány jak od obchodníků, tak zejména i od umělců částky několikatisícové, které představují plat vysokého státního úředníka na půl i rok apod. Myslím, že v poměru

k obrazům přece jen nestoupily tolik plastiky a chci si něco zakoupit, seženu-li ovšem ještě něco vhodného. [...] Nevím ovšem, jestli obrazy Kubišovy stouply o desateronásob, ale u mnohých malířů tomu tak je. Obchodníci, kteří nakoupili Úprky, Lolky, Blažičky, Panušky apod., vydělali mnoho peněz, poněvadž právě tyto obrazy a jim podobné stouply v cenách desetinásobně i více. Sběratelům, kteří sbírali moderní české umění, se ovšem sbírka tolik nezhodnotila až na nepatrné výjimky. Za obrazy moderního mistra např. Fillu, Špálu, Zrzavého apod., za něž zaplacené bylo před válkou 3.000 K (a to již po určité slevě atd.) nedocílilo by se dnes 30.000 K, kdežto za obraz Blažičkův, Hudečkův, Lolkův, Panuškův pod., který bylo před válkou možno dostat za tuto cenu, platí se dnes už i 30. až 45.000 K. To jsou ceny skoro již nesmýslné, ale přece jenom nachází se lidé, kteří takovéto horentní sumy platí. Tak to aspoň obchodníci tvrdí. [...]

6. Dopis ze 14. dubna 1943, ANG, přír. č. AA 1816/57
[...] Někteří malíři ani přímo nekriticky nevědí, co požadovat za své věci, ačkoli dobře ví, že právě ti sběratelé, kteří jejich díla kupovali i před válkou, nemají konjunkturu jako obchodníci, továrníci apod., než nehledě ani k tomu, nechťejí vůbec prodávat. Budete vidět, že tohle všechno velmi se bude mstít. Přicházím do styku s řadou sběratelů ze všech možných krajů a také i s obchodníky. Obchodníci budou hodně nakupovat od privátníků. I když tato doba rozšířila okruh sběratelů, přece jenom myslím, že po válce nastane odklon a že umělci budou odkázání zase jenom v podstatě na sběratele a že dnešní konjunkturální nakupovači odpadnou, poněvadž mnozí nemají k umění valného poměru. [...]

7. Dopis z 24. července 1943, ANG, přír. č. AA 1816/59
[...] Malíři i obchodníci zvyšují neustále ceny, přičemž obchodníci vymlouvají se na malíře, že to dělají malíři a ne oni. Uvidíte, že po válce budou kupovat zase jen sběratelé a ne zbohatlíci atd. a že i malíři zažijí jakousi baissu. [...]

8. Dopis z 13. října 1943, ANG, přír. č. AA 1816/63
[...] Ceny jsou dnes přímo fantastické. Na trhu není skoro nic pořádného a i malíři začínají si stěžovat, že je jakási stagnace. Myslím také, že lidé začínají již být přesyceni, poněvadž případně mnozí jsou finančně vyčerpáni a někteří zase si říkají, že budou nakupovat až po válce. Mám proto za to, že i obrovská konjunktura, která pro malíře byla, překračuje již svůj vrchol. [...]

III. Vladimír Kouřil a František Tichý

1. Dopis z 19. června 1941, přír. č. AA 1816/7
[...] Od Tichého koupil jsem prostřednictvím p. Františka Venery v Brně menší obrázek, kvaš „Zvěstování P. Marie“ asi tak 30 × 35 cm.⁶⁸ Chystám se poslat fotografii k ověření, jak to vždy zvykem v takových případech.⁶⁹ Na poslední výstavu Tichého do Prahy jsem se nedostal. [...]

2. Dopis z 24. prosince 1941, ANG, přír. č. AA 1816/8a
[...] Pokud se týká Tichého, rád bych od Tichého nějaký olej, či kvaš nebo temperu nebo kolorované kresby získal, ale je prý vždy vyprodán a hodně věcí od něho odnese vždy Venera z Brna. Až budete s Tichým mluvit, zeptejte se ho, má-li něco pěkného buď nějaké zátiší, nebo figurální věc. Líbily se mi jeho ilustrace k Donu Quijotu.⁷⁰ Práce Tichého se mi moc líbí a myslím, že je to jeden z našich největších malířských talentů současné doby. [...]

3. Dopis z 3. ledna 1942, ANG, přír. č. AA 1816/9
[...] Rád bych si, jak jsem Vám již psal, od Tichého ještě něco zakoupil, neboť mám od něj pouze 1 obrázek, o němž jsem Vám již psal (Zvěstování Panně Marii). Zátiší s artyčkem velikosti asi 30 × 25, jak je popisujete, by se mi zamlouvalo. Souhlasil bych i s cenou 3.000 K, jak ji uvádíte. Buďte tak laskav a získejte ono zátiší pro mne. V kladném případě prosil bych mistra Tichého, aby dal pořídit fotografii a na rubu fotografie mi potvrdil vlastnoručně pravost obrazu. Mám to tak téměř u všech obrazů svých a doufám, že okolnost tato nebude mistrovi na závadu. Byl bych Vám vděčen, kdybyste mi mohl zaslat k nahlédnutí foto prací Tichého. Po prohlídce bych Vám je ihned neporušeně vrátil. [...] Rád bych také získal ještě kromě shora zmíněného zátiší nějakou figurální věc od Tichého. Onen veliký obraz „Kouzelníka“,⁷¹ o němž se zmiňujete, je na moje poměry velmi nákladný. Kdyby Tichý ovšem potřeboval obrazy, které od něho zakoupím, na výstavu, zapůjčil bych mu je, tak jak jsem to půjčoval Zrzavému, W. Nowakovi i jiným. Byl bych Vám vděčen, kdybyste mohl ještě kromě onoho zátiší s artyčkem od Tichého něco pro mne získat, zejména nějaké figurální dílo. Psal jste zejména o obrazu Pierota (hlava) si velikosti 30 × 25 kvaš, malovaný ve světlém tónu s červenými rty a pak ještě o druhé hlavě Pierota (kolorované kresbě) asi téžže rozměrů. Ta druhá byla prý již objednána a prodána. Pokuste se, prosím, získat ještě onen kvaš Pierota, popřípadě obraz s hlavou Mulatky, o níž píšete, že je to docela slušná věc. Bude-li proto hlava Mulatky a Pierota volná, hleďte aspoň jednu z těchto věcí pro mne získat. Věřím Vám a vím, že máte velmi dobrý postřeh a že máte porozumění pro umění v neobyčejné míře. [...]

4. Dopis z 13. ledna 1942, ANG, přír. č. AA 1816/10
[...] Bylo mi líto, že „Zátiší“ s artyčkem bylo prodáno, byl bych je vzal určitě a škoda, že jste je pro mne nekoupil, i když to byla slabší věc. Víím, že je těžko od Tichého něco získat a myslím, že i slabší věci možno koupit na pozdější výměnu, jak jste mi sám předešle psal apod. Mám od Tichého jeden obrázek a byl bych proto povděčen za „Zátiší s artyčkem“, jež bylo cenou přiměřené. Škoda, že také oba obrazy „Mulatka“ a „Hlava pierota“ byly prodány. Jedná se mi o to, abych získal od Tichého nějakou temperu nebo olej či kvaš raději než kresbu. Olej Paganiniho⁷² můžete pro mne zamluvit. Pokud se týká kreseb k Robinsonu,⁷³ nepíšete, kolik je kreseb a co by za všechny kresby Tichý chtěl. Buďte tak laskav a až přijdou Tichému zpět od Topiče obrázky, vyberte nějaké věci pro mne. Znovu zdůrazňuji, že jedná se mi ne tak o kresbu jako spíše o olej, tempe-

ru, kvaš a aspoň kolorovanou kresbu – můžete také zamluvit jeden nebo dva hezké lepty. [...]

5. Dopis z 24. ledna 1942, ANG, přír. č. AA 1816/11
[...] Pokud se týká Tichého, vím, že jeho díla se hned prodají. Informoval mne v tom směru Venera, který od něj kupuje, ovšem nevím, jestli mu všechno tak platí. Venera zůstával malířům dlužen, jak od nich vím. Nyní snad přece jenom platí lépe. [...] Byl bych rád od Tichého něco získal a litoval jsem, že nepodařilo se získat ono zátiší s artyčkem, které se mi dle Vašeho popisu moc líbilo. Odpověděl jsem hned, ale přesto jsem přišel pozdě. Částka za Paganiniho 20.000–30.000 K byla by pro mne neúnosnou. Cena 8–9.000 K jak píšete, o kteréžto ceně se Vám Tichý dříve zmínil, byla by přijatelná a psal jsem Vám v tom směru již. Věřím, že Tichý, když dostane zapláceno, jak píšete, se nenutí do prodeje svých obrazů. Pochybuji proto, že se Vám podaří Paganiniho, o němž jste psal, proto za cenu, kterou Vám Tichý udal, získat. Právě jsem si dal ofotografovat Tichého věc a dovolím si Vám zaslat fotografii, abyste mi ji lask. dal na rubu ověřit u Tichého, až se s ním zase setkáte. [...]

6. Dopis z 12. února 1942, ANG, přír. č. AA 1816/15
[...] Prohlédl jsem si několikrát s velkým zájmem fotografie obrazů Tichého, kterých bylo celkem myslím 50. Část jich vracím a ostatní zašlu v nejbližších dnech a prosím o zprávu, zda by snad nebylo možno některou z věcí ofotografovaných získat. Myslím, že zaujatost Tichého vůči mně není odůvodněna, poněvadž nikdy jsem nebyl žádným boháčem a čistý výdělek můj jako advokáta nebyval nikdy velký, i když by o něco větší než u soudce nebo státního úředníka. [...]

7. Dopis z 17. února 1942, ANG, přír. č. AA 1816/16
[...] Dostanu v těchto dnech 2 obrázky Tichého a sice zátiší I tempera a druhý akvarel a pak se mi nabízí ještě jedna větší věc. [...] Příkré stanovisko Tichého jsem si nijak nezasloužil a vzdal jsem se již úmyslu, že si od něj přímo zakoupím obraz. Nyní budu mít ve své malé sbírce již několik prací Tichého a jsem přesvědčen, že časem ještě mohu nějakou získat. Dovedu se vžít do duše kumštýřovy, i Tichého, ale jsem přesvědčen, že mi křivdí a že jsou to určité komplexy u něj, vyvolán dobou jeho zápasu a bídy. Sám jsem také prožil dost těžký život a chápu to. Jistě nezůstalo bez vlivu na Tichého, jak se obrazy jeho platí při srovnání s dobou před několika málo lety, kdy vlastně ještě v širší sběratelské obci, zejména na periferii, jako je Ostrava, byl neznám. Mně samotnému zemřel otec, když mi bylo 10 let a univerzitní studia a to před právníckou fakultou ještě rok medicíny protloukal jsem se sám a leccos jsem již v životě také přeskočil.⁷³ Dohodl jsem se dosud dobře s každým umělcem (s výjimkou M. Holého, které nijak nelituji). Myslím, že kdybych se osobně poznal s Tichým, že by změnil svoje poněkud urputné stanovisko. Vždyť v leccems, pokud se týká aspoň životního zápasu, měl jsem s ním dráhu podobnou a ne vždy lehkou. Snad Vám budu moci vbrzku napsat zajímavý osud jednoho obrazu Tichého. [...]

8. Dopis z 4. února 1942, ANG, přír. č. AA 1816/12
[...] Fotografie [obrazů Františka Tichého] Vám po prohlédnutí po několika dnech vrátím. [...] Jsou v nich některé věci skutečně velmi hezké. Škoda, že Tichý Paganiniho prodat nechce. Není se tomu a chápu, že čeká, jak píšete, zájemce, který nabídne nejvíce. Tichý zkusil dost a dost ústrků a bídy, jak mi vyprávěl Venera a proto nyní nespěchá s prodejem svých obrazů, když je již uznáván, ceněn a vydělává slušné částky. Nevím, proč by mohl být Tichý proti mně zaujat. Nikdy jsem mu v životě neublížil a naopak jeho umění si vážil, znám jeho práce teprve několik let, tak asi od roku 1936, když jsem ponejprv něco od Tichého viděl a to ještě v reprodukcích. Zpočátku jsem ale mnoho ani v reprodukcích a chtěl jsem si proto něco zakoupit. Do té doby jsem však Tichého a jeho práce neznal a mnoho o něm nevěděl. Na Vaše doporučení obrátil jsem se dopisem na Tichého a to počátkem roku 1936 ještě do Paříže a odvolal jsem se přitom na Vás. Psal jsem pak Tichému také ještě do Prahy do Besedy, rovněž v roce 1936 ohledně obrazu „Bílí černoši“⁷⁴ a Tichý mi vůbec neodpověděl. Venera mi po několika letech, když jsem mu to říkal, sdělil, že to je Tichému podobné. Beseda mi tehdy sdělila, že z ceny obrazu „Bílí černoši“, která je uvedena v katalogu částkou K 7.500- bohužel prý nemůže Tichý nic slevit, ježto je přiměřená. Na to pak psal mi za nějaký čas fotograf Sudek,⁷⁵ že Tichý odevzdal mu můj dopis ohledně obrazu „Bílí černoši“ č. katalogu 8 a že byl by ochoten Sudek obraz mi prodat se slevou 2.000 K. Dopis Sudkův přišel však za mé nepřítomnosti, tuším za dovolené a kancelář jej založila, načež jsem pak dopsal Sudkovi, zda jedná se skutečně o obraz č. katalogu 8, poněvadž mne byl postup Besedy a Sudkův dost nejasný a zda obraz je ještě na prodej a zda bych mohl jej zakoupit na větší splátky. Na to mi odpověděl Sudek, že obraz byl již prodán. Vy jste mi pak psal, že nemám litovat, že se Vám „Bílí černoši“ nijak nelíbili a že Tichý má daleko větší věc hotovou, že mi napíše a pošle fotografii. Psal jsem mu ještě proto, že kdyby bylo možno bílé černochoy znovu zakoupit, aby mi sdělil a požádal jsem Sudka, aby mi laskavě poslal fotografii nějakého díla Tichého. Nedostal jsem však již odpovědi. Shora vylíčené okolnosti potvrzuje korespondence, kterou jsem našel. Z toho můžete dobře posoudit, že Tichý nemá nejmenšího důvodu na mne se nějak horšit. Kdyby mi Beseda tehdy byla napsala to, co mi psal Sudek, byl bych ihned obraz zakoupil, poněvadž se mi věc ta líbila. Pro nás obyvatel východního krajů Protektorátu není tak snadné zakoupit obraz, když do Prahy dostaneme se jen jednou za onoho času. [...]

9. Dopis z 1. března 1942, ANG, přír. č. AA 1816/21
[...] Kvituji s díkem Váš milý list i foto „Zátiší“ s vajíčkem (kolorovaná kresba 1940).⁷⁶ Fotografie posílám zpět, abyste ji laskavě dal na rubu mistrem Tichým ověřit ne jen podpisem, nýbrž asi takto: „Potvrzuji pravost obrazu kolorované kresby z roku 1940 na této fotografii. Obraz vystaven byl na výstavě u Topiče 1941. F. Tichý.“ Zátiší se mi líbí a nechť mi je Topič zašle, případně učiňte tak laskavě Vy a případnou diferenci doplatím. Nos můžete také

zamluvit a buďte tak laskav a dejte jej ofotografovat a zašlete mi fotografii. Koupil bych Nos k příp. pozdější výměně.⁷⁸ [...]

10. Dopis z 25. dubna 1942, ANG, přír. č. AA 1816/28
[...] Zpráva Vaše o Tichém, že u Poše⁷⁹ nové věci jsou slabší až podivně na Tichého, mne překvapila. Dovedu to ale pochopit a myslím, že to dělá také veliký shon po Tichého věcech a že týž, aby vyhověl jen poněkud poptávce, nutí se k práci na úkor kvality. Je to tak běžné myslím v každé práci a povolání. Pokud se týká Paganiniho, který visí u Vilímka, psal jsem o něm svého času také svému známému p. F. Venerovi do Brna. Týž mi tehdy psal, že se vynasnaží obraz pro mne koupit a sdělil mi tehdy, že cena bude tak do 15.000 K. To již počítal také s výdělkem pro sebe. Říkal mi tehdy, že Paganiniho u Tichého viděl a že až v příštích dnech pojedou do Prahy, že obraz zakoupí. Pak ale asi Tichý obraz prodat nechtěl, ač vím, že Venerovi prodával věci levně. Částka v katalogu uvedená je na moje poměry velká a nemohu si takový přepych dovolit. Sám mám nyní 3 věci Tichého (čtvrtou věc jsem nekoupil). Nos jsem také nekoupil, poněvadž jednalo se o jinou věc, než byla tehdy vystavena v Mánesu. Nepřekvapilo mne také tolik, že olej Paganini není prodán, poněvadž postup Tichého při prodeji obrazů myslím že odradil několik sběratelů, kteří by mohli a byli snad za Paganiniho zaplatit 20.000 i 25.000 K. Zbytek fotografií Tichého posílám nyní [...]

11. Dopis z 17. 10. 1942, ANG, přír. č. AA 1816/40
[...] Chci získat ještě nějakého Tichého. Jeden zdejší můj známý inž. Vladař, jemuž jsem o umění Tichého vyprávěl, se s Tichým seznámil a získal od něj řadu leptů apod. Chci si od něj zakoupit nějaký olej či temperu či kvas a říkal mi, až bude s Tichým mluvit, že mi pozici u Tichého spraví. Je to někdy dost ironická situace. Já sám vážím si umění Tichého a sám jsem inž. Vladaře na Tichého několikrát upozornil a označil mu Tichého jako jednoho z největších našich žijících umělců. Tichý inž. Vladařovi říkal, že prý moc píše. Neměl by tak nepravdu, ač s Tichým jsem mnoho nekomunikoval. Když jsem se jej jednou nebo dvakrát dotazoval na prodej nějakého obrazu, tu ponejprv

mi Tichý vůbec neodpověděl (dal jste mi tuším Vy jeho adresu) a podruhé odpověděl mi fotograf Sudek, jak jsem Vám to byl již kdysi psal v prázdninách. Dopis Sudkův zůstal založen, a když jsem se pak hlásil, obraz Tichého byl již prodán. Víím ale z vyprávění obchodníků i sběratelů, že Tichý je velmi nedůtklivý a že se s ním musí velmi opatrně jednat. [...]

12. Dopis ze 14. dubna 1943, ANG, přír. č. AA 1816/57
[...] Sám doporučil jsem svému příteli Inž. Vladařovi, který začíná teprve nyní sbírat obrázky, Tichého jakožto výborného umělce. Nevím, udělal-li by to někdo jiný na mém místě, když Tichý se tak podivně ke mně choval, ačkoliv jsem mu v životě ničím neublížil. Víím také ovšem, že Tichý nějakého doporučení dnes zvláště nepotřebuje, ale přece přijdou zase i doby mírové a Tichý bude vzpomínat na doby válečné. [...] Inž. Vladař, který se s Tichým již dobře seznámil mi právě oheďdy říkal, že s Tichým o mně mluvil, že Tichý již vlastně není proti mně zaujat a že jej mám navštívit a že se patrně se mnou dohodne. Vykládal mu patrně také o mé sbírečce. Je v tom vlastně kus ironie, že nyní otevírá mi dveře k Tichému kamarád můj, který o Tichém vlastně nic nevěděl až teprve z mého vyprávění. [...]

13. Dopis z 4. května 1944, ANG, přír. č. AA 1816/66
[...] Seznámil jsem se také s malířem Tichým, který byl nedávno u mne a chystáme se k němu do Prahy. Byl jsem u něj také již v ateliéru. Je to velmi bystrý a ve svém oboru vzdělaný muž, velmi dobrý společník a přiznám se bez nadsázky, že se mi moc líbil. Myslím, že je to jeden z nejlepších umělců dneška, ale i vůbec, které jsme měli. Ucházím se nyní částečnou výměnou a částečnou koupí o Bílé černochoy, které kdysi získal p. Kybal a byly již několikrát prodány a vyměněny.⁸⁰ Psal jste mi jednou, že to není nejlepší věc Tichého. Chtěl jsem se také Tichého zeptat, jak se na Bílé černochoy dívá, ale bohužel nezastihl jsem jej v Praze. Obraz se mi líbí a chci ho získat. Mám již asi 4 nebo 5 věcí Tichého, z nichž jednu se mnou Tichý chce vyměnit, poněvadž se mu nezdá. [...]

Původ snímků – Photographic credits:

1: archiv autora; 2: repro: Život 19, 1943–1944, s. 197; 3, 10, 13: repro: Večerní aukce obrazů vybraných mistrovských děl, Art Consulting – Adolf Loos Apartment and Gallery, Praha 25. 11. 2009, s. 112, 113, 137; 4: repro: Mahulena Nešlehová, Bohumil Kubišta, Praha 1993, s. 162; 5: archiv rodiny JUDr. Vladimíra Kouřila; 6: repro: Jiří Hlušička, Emil Filla, 1882–1953, Brno 2003, obr. 58; 7: repro: Marcela Macharáčková – Lubomír Slavíček (edd.), Antonín Procházka, 1882–1945, Brno 2002, s. 324; 8: repro: České malířství první poloviny 20. století ze sbírek Galerie výtvarného umění v Ostravě, kat. výst., Národní galerie v Praze, Praha – Ostrava 1977, obr. IV, s. 142; 9: repro: Karel Srp, Rudolf Kremlíčka, Praha 2006, s. 308, obr. 369; 11: Vojtěch Lahoda, Karel Černý 1910–1960. Barva a existence. Soupis malířského díla, Praha 2003, s. 55; 12, 14: repro: Jan Drda, Malíř Karel Černý, Praha 1943, obr. 3, 12; 15: repro: Jiří Hlušička – Jaroslav Malina – Jiří Šebek, Vincenc Makovský, Brno 2002, obr. 119.

Studie je podstatně rozšířenou verzí referátu předneseného na pracovním setkání *Cesta do hlubin sběratelovy duše. Sběratelé a mecenáši 20. století v Čechách a na Moravě*, které se uskutečnilo v Galerii moderního umění v Roudnici nad Labem 24. května 2010 v rámci oslav 100. výročí založení galerie.

¹ Miroslav Míčko, *Umění nebo život. Rozhovory a vyznání*, kapitola VIII: Nakladatel o umění na trhu, Praha 1944, s. 148–152.

² Karel Čapek, Kupci obrazů, *Národní listy* 57, 1917, č. 333, 4. 12., s. 1; přetištěno in: Karel Čapek, *O umění a kultuře I*, Praha 1984, s. 454–457. – Tavík František Šimon, *Druhá epistola o sběratelích a sběratelství vůbec*, Praha 1928. – Johannes Urzidil, *O sběratelství*, *Hollar XII*, 1936, s. 32. – Albert Kutal, *Sbírka Václava Jelínka*, in: František Venera (ed.), *Sborník k šedesátinám Václava Jelínka*, Brno 1938, s. 86. – rna [František Kovárna], *Sběratelství, Kritický měsíčník III*, 1940, č. 3, s. 139–140.

³ Míčko (pozn. 1), s. 129–133. Srov. též Kovárna (pozn. 2), s. 139–140.

⁴ K oběma sběratelům srov. zejména Jiří Jůza, *Jurečkova obrazárna. Počátky galerijní činnosti v Ostravě*, Ostrava 2006. – Miroslava Hlaváčková, *August Švagrovský a jeho sbírka*, Roudnice nad Labem 2008. Viz též Lubomír Slavíček, „Sobě, umění, přátelům“. *Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650–1939*, Brno 2007, kapitola: „Sobě a druhým“. Sběratelé, přátelé umění, mecenáši a veřejná muzea, s. 193–206, zejména s. 204.

⁵ Karel Černohorský, *Mor. Ostrava a výtvarné umění*, *Lidové noviny* 42, 1934, č. 541, 27. 10. – příloha: Černé Ostravsko, s. 10. Srov. též Oskar Schürer, *Výstavní dům v Moravské Ostravě*, *Tribuna X*, 1928, č. 103, 1. 5., s. 5. – F. K. [František Kovárna], *Výtvarné umění v provincii*, *Pražské noviny* 255, 1934, č. 52, 3. 3., s. 5. – Břetislav Palkovský, *Ještě o těch falešných obrazech*, *Přítomnost* 11, 1934, č. 48, 28. 11., s. 767. Srov. též Jindřich Vybíral, *Svatyně nové kultury*, in: idem, *Zrození velkoměsta. Architektura v obraze Moravské Ostravy 1890–1938*, Ostrava 2003, s. 101–103. – Pavel Šopák, *Sběratelé umění II*, in: idem, *Výtvarná kultura a dějepis umění v českém Slezsku a Ostravsku do roku 1970*, Opava 2011, s. 245.

⁶ Magda Veselská, Oskar Federer – podnikatel a sběratel, in: Jaroslava Milotová – Eva Lorenzová (edd.), *Terezínské studie a dokumenty* 2003, s. 235–261. – Helena Krejčová – Mario Vlček, *Výkupné za život. Vývozy a vynucené dary uměleckých předmětů při emigraci židů z Čech a Moravy v letech 1938–1942 (na příkladu Uměleckoprůmyslového musea v Praze)*, Praha 2009, s. 42–43. – Šopák (pozn. 5), s. 250–251. – Lenka Bydžovská – Vojtěch Lahoda – Karel Srp, *Černá slunce. Odvrácená strana modernity*, Řevnice 2012, s. 114–115, 240.

⁷ Dopis Jana Baucha Emanuela Křenkovi z 11. března 1980 reprodukován in: Emanuel Křenek, *Setkávání s Janem Bauchem*, Praha 1998, s. 56, viz též ibidem, s. 31–33.

⁸ V tomto směru důležitý doklad představují sebereflexe předního prvorepublikového sběratele moderního umění, pražského advokáta JUDr. Františka Čeřovského (1881–1962), obsažené v jeho přednášce o sběratelství, kterou proslovil 11. ledna 1944 v Sychrově malířské škole při SVU Mánes. Rukopis přednášky, uložený v Ústavu dějin umění Akademie věd České republiky, v. v. i., odd. dokumentace, fond Jaromír Pečírka, kart. 27/1, bude publikován na jiném místě.

⁹ Archiv Národní galerie v Praze, fond Josef Richard Marek (dále jen ANG), přír. č. AA 1816/1–75; viz Vít Vlnas – Jiřina Janišová – Roman Musil – Tomáš Sekyrka, *Výtvarná kultura a dějepis umění na Moravě. Výběrový soupis pramenů v archivu Národní galerie v Praze*, *Bulletin Moravské galerie v Brně* 55, 1999, s. 213, č. 62.

¹⁰ Vít Kárník, RNDr. Emanuel Michal a 65 ans, *Studia Geophysica et Geodetica* 4, 1960, s. 199. – RNDr. Emanuel Michal, in: *1000 let Starého Plzeňce*, Plzeň, 1976, s. 150–151. Viz též Archiv Akademie věd České republiky, fond 368 – Michal Emanuel 1916–1963.

¹¹ Vojtěch Lahoda, *Moderní umění a cenzura v letech protektorátu*; idem, *Plíživý modernismus a socialistické umění 1948–1958*, in: Rostislav Švácha – Marie Platovská (edd.), *Dějiny českého výtvarného umění V. 1939–1958*, Praha 2005, s. 115–129, 371–385. – Milan Pech, *Stav výtvarné kultury za druhé světové války v Praze*, in: Olga Fejtová – Václav Ledvinka – Jiří Pešek (edd.), *Evropská velkoměsta za druhé světové války. Každodennost okupovaného velkoměsta. Praha 1939–1945 v evropském srovnání (Documenta Pragensia XXVI)*, 2007,

s. 263–278. – Tomáš Sekyrka, *Pražské výstavy 1939–1945 ve světle dobového tisku*, in: ibidem, s. 279–291. – Hana Rousová (ed.), *Konec avantgardy? České umění od mnichovské dohody ke komunistickému převratu*, Praha 2011. – Vanda Skálová, *Výstavy 1845–1958 – poválečné naděje, bod zvratu a doba temna*, in: Ondřej Horák (ed.), *Místa počínů. Historie výstavních prostorů od 19. století po současnost*, Praha [2010], s. 35–43.

¹² Mj. ANG, přír. č. AA 1769/1–5 (dopisy Františka Hudečka, 1942–1945); přír. č. AA 1798/1–17 (dopisy Kamila Lhotáka, 1943–1962); přír. č. AA 1866 (korespondence s Uměleckou besedou); přír. č. AA 2211/1–70 (dopisy sochaře Miroslava Václavíka, 1941–1965); přír. č. AA 3303/1–20 (dopisy Lva Šimáka); přír. č. AA 2206 (12 stvrzerek za obrazy Františka Tichého) ad.; viz Vlnas et al. (pozn. 9), s. 213.

¹³ Dopis z 3. ledna 1942, ANG, přír. č. AA 1816/9. Skutečnost, že počátky sběratelské činnosti Vladimíra Kouřila spadají do poloviny třicátých let, dokládá jeho korespondence s Františkem Muzikou, od něhož v roce 1936 na základě reprodukce v časopise *Musaion* (II, 1931, s. 37) chtěl zakoupit obraz *Torzo I.* (1930); viz Archiv Národní galerie v Praze (dále ANG v Praze), fond František Muzika (1900–1974), přír. č. AA 2954, inv. č. 221.

¹⁴ Dopis z 26. února 1942, ANG, přír. č. AA 1816/4, příloha I/3.

¹⁵ Dopis ze 4. května 1944 ANG, přír. č. AA 1816/66, příloha I/19. Srov. Emil Filla, *Patro přikázání pro sběratele*, *Volné směry XXX*, 1934–1935, s. 126.

¹⁶ Dopis ze 17. března 1942, ANG, přír. č. AA 1816/23.

¹⁷ Dopis z 31. října 1942, ANG, přír. č. AA 1816/42, příloha I/11.

¹⁸ Dopisy ze 17. března a 30. července 1942, ANG, přír. č. AA 1816/23, AA 1816/39, viz přílohy I/3, 4. Srov. Josef Kaplický, *Nadprodukce*, *Život XVII*, 1941, s. 119.

¹⁹ Dopis z 27. března 1951, ANG, přír. č. AA 1816/72, příloha I/22.

²⁰ Dopis z 27. března 1942, ANG, přír. č. AA 1816/25.

²¹ Obraz (olej, dřevo, 46,5 × 30,5 cm, značeno a datováno 1944) byl dražen v roce 2008 v aukci Galerie art Praha, č. kat. 247 (zde jako portrét dr. K.); neuvedeno in: František Dvořák – Tomáš Winter, *Soupis olejů*, in: Tomáš Winter (ed.), *František Tichý*, Praha 2002, s. 234–244.

²² Jan Bauch, *Bary století*, Praha 1961, s. 100–102. – Křenek (pozn. 7), s. 32, 56. – *Václav Špála (1885–1946). Soupis díla*, ed. Eduard Burget – Roman Musil, Praha 2002. K Rottenbergovi viz Národní archiv Praha, fond PŘ II – EO Policejní ředitelství Praha II – evidence obyvatelstva. – Portál holocaust.cz <http://www.holocaust.cz/cz/victims/PERSON.ITI.1785577> (staženo 21. 7. 2012). – Vševed, Židovství handlíři s koberci, *Arijský boj* 1, 1940, č. 9, 13. 7. s. 3. – -od-, *Ještě jednou židovští „tipicháři“*, ibidem, č. 21, 5. 10, s. 5. Ke klientům Hugo Rottenberga patřil v Moravské Ostravě podle určitých náznaků v jeho korespondenci spolu s dalšími ostravskými sběrateli nepochybně také Vladimír Kouřil; viz dopis z 31. srpna 1937, ANG, přír. č. AA 1816/5, příloha I/9. Doložen je rovněž Rottenbergerův styk s předním pražským sběratelem moderního umění, advokátem JUDr. Františkem Čeřovským, který jeho prostřednictvím získal mj. obrazy Josefa Šímy, Georga Braqua, Georga Rouaulta nebo Maurice Utrilla, přivezené evidentně z Paříže; viz ANG v Praze, fond Národní galerie v Praze – korespondence jednotlivců 1958–1964.

²³ Dopis z 25. dubna 1942, ANG, přír. č. AA 1816/28, příloha I/4.

²⁴ *Collectio Weberiana* – fotografická dokumentace sbírky JUDr. Ladislava J. Webera z roku 1940 uložená ve čtyřech svazcích v ANG, fond Ladislav J. Weber, přír. č. AA 2982. K Weberovi – sběrateli moderního umění srov. Naďa Řeháková – Jaroslav Anděl, *Osudová zalíbení. Sběratelé moderního umění I. 1900–1996* (kat. výst.), Národní galerie v Praze, Praha 1996, nepag.

²⁵ Dopis ze 4. března 1942, ANG, přír. č. AA 1816/19: „Dovolují si Vám zaslat také fotografii Tichého obrazu *Zvěstování Panny Marie asi z roku 1940*, který je dle uprostřed signován Tichým. Je to věc, kterou jsem získal svého času od p. Venery z Brna. Prosím, buďte tak laskav a příležitostně dejte mi fotografii na rubu u Tichého ověřit asi tak, Tichý připiše na rubu fotografie, že potvrzuje pravost obrazu s případnou poznámkou, byla-li věc někde vystavena či reprodukována.“ Viz též dopisy z 19. června 1941, 3. a 24. ledna a 1. března 1942, ANG, přír. č. AA 1816/7, AA 1816/9, AA 1816/11, AA 1816/21, přílohy III/1, 3, 5, 9. – K fotografické dokumentaci Kouřilovy sbírky srov. též jeho dopisy ze 17. října 1942 a 6. prosince 1943, ANG, přír. č. AA 1816/40 a AA 1816/60. Podobné vizuální archivy reprodukcí a fotografií máme zatím doloženy spíše u českých umělců, např. v případě Antonína Procházky nebo Emila Filly; viz

Vojtěch Lahoda, Nový život umělce: Fillův archiv, in: Tomáš Winter (ed.), *Emil Filla. Archiv umělce. The Archive of Artist*, Praha 2010, s. 5–20.

²⁶ Dopis z 26. ledna 1944, ANG, přír. č. AA 1816/65, příloha I/20.

²⁷ Viz dopisy ze 17. února 1942, respektive 27. března 1951, ANG, přír. č. AA 1816/16, č. AA 1816/72, viz přílohy I/7, 22.

²⁸ Dopis z 18. dubna 1942, ANG, přír. č. AA 1816/27, příloha I/7.

²⁹ Dopis z 25. dubna 1942, ANG, přír. č. AA 1816/28, příloha I/8.

³⁰ Jan Drda, *Malíř Karel Černý*, Praha 1943, s. 33–34, č. 18: *Vlastní podobizna*, 1936 (dnes Krajská galerie výtvarného umění Zlín, inv. č. O 1120), obr. 7; č. 37: *Zátiší s konvicí*, 1942, obr. 12; č. 38: *Kuřák*, 1942 (dnes Galerie výtvarného umění Ostrava, inv. č. O 533), obr. 8; č. 43: *Raněný muž*, 1942, obr. 3. Srov. Vojtěch Lahoda, *Karel Černý 1910–1960. Barva a exprese. Soupis malířského díla*, Praha 2003, s. 180, č. kat. 82, 85.

³¹ Viz mj. dopisy z 5. února, 17. a 24. července a 31. prosince 1943, ANG, přír. č. AA 1816/52, AA 1816/58, AA 1816/59, AA 1816/61, viz přílohy I/15, 16, 17.

³² Dopis z 16. ledna 1943, ANG, přír. č. AA 1816/51; srov. také přílohy I/16, 18, 19 a 21.

³³ Srov. dopisy z 16. a 27. března 1951, ANG, přír. č. AA 1816/72, 73.

³⁴ Dopis z 27. června 1942, ANG, přír. č. AA 1816/38, příloha I/13. Srov. též dopisy ze 14. dubna a 31. prosince 1943, ANG, přír. č. AA 1816/57 a AA 1816/61.

³⁵ Dopisy z 25. dubna a 17. února 1942, ANG, přír. č. AA 1816/28, viz přílohy I/4, 5.

³⁶ Dopis z 24. října 1942, ANG, přír. č. AA 1816/41, příloha I/14.

³⁷ Dopis z 18. dubna 1942, ANG, přír. č. AA 1816/27.

³⁸ Dopis z 25. dubna 1942, ANG, přír. č. AA 1816/28.

³⁹ Dopis z 26. ledna 1944, ANG, přír. č. AA 1816/65, příloha I/12.

⁴⁰ Dopis z 27. března 1942, ANG, přír. č. AA 1816/25.

⁴¹ Dopis z 5. února 1943, ANG, přír. č. AA 1816/52.

⁴² Dopisy z 26. března a 13. října 1943, ANG, přír. č. AA 1816/56, AA 1816/63, viz přílohy I/1, 2. Kouřil byl, podobně jako František Čeřovský (pozn. 8), s. 28), nepochybně ovlivněn názory Hugo Feigla, O sběratelích a sběratelství, *Život XIV*, 1935–1936, s. 138–139.

⁴³ Vincenc Kramář v dopise malíři Antonínu Procházcevi ze 17. listopadu 1932; viz Marcela Macharáčková, *Korespondence*, in: Marcela Macharáčková – Lubomír Slaviček (edd.), *Antonín Procházka 1882–1945*, Brno – Praha 2002, s. 285, dopis 19. – Lubomír Slaviček, „Chut' kupovat živé umění“. Z korespondence brněnského sběratele moderního umění Františka Dvořáčka, *Opuscula historiae artium* 61, 2012, č. 1, s. 62. K soudobým radám sběratelům srov. zejména Antonín Matějček, Slovo k sběratelům, *Lidové noviny* 41, 1933, č. 525, 19. 10, s. 9; přetištěno in: Antonín Matějček, *O umění a umělcích*, Praha 1948, s. 156–158. – Filla (pozn. 15), s. 126. – Feigl (pozn. 42), s. 138–139. – Antonín Matějček, *Sběratelství, znalectví a obchod s uměleckými díly* (rozhlásová přednáška 1940), in: Matějček, op. cit. 1948, s. 159–163. – Idem, Rada sběratelům, *3 týdny u Topičů 1940–1941*, č. 3. 1. 6. 1941, s. 8. S výrazným ohlasem těchto obecně akceptovaných doporučení se setkáváme např. u Františka Čeřovského v jeho přednášce o sběratelství (pozn. 8), s. 29–30.

⁴⁴ Dopis z 26. února 1942, ANG, přír. č. AA 1816/4.

⁴⁵ Prokop Toman, *Studie a vzpomínky českého sběratele*, Praha [1920], s. 8. Podobně hodnotí úlohu soukromých sběratelů např. Antonín Matějček ve svém *Slově k sběratelům* (pozn. 43). Srov. dále Anonym [Vladimír Novotný?], *Moderní sbírky, Volné směry* 29, 1932, s. 68.

⁴⁶ *Zátiší s ptáčkem*, 1921, vytaveno na výstavě *Jan Zrzavý – souborná výstava, dílo z let 1905–1940*, Praha Výstavní síň Svazu českého díla březen – 28. 4. 1940, č. kat. 63a. Viz Karel Šourek (ed.), *Dílo Jana Zrzavého*, Praha 1941, s. 302. K obrazu a k otázce jeho pravosti srov. též dopis z 27. června 1942, ANG, přír. č. AA 1816/38, příloha I/13.

⁴⁷ K pročišťování Kouřilovy sbírky viz mj. též dopis z 6. prosince 1943, ANG, přír. č. AA 1816/60: „*Jak jsem Vám již psal, vyčistil jsem si svou sbírku od Holých, Holanů, Kotků, Vejrychů apod. a myslím, že ještě asi 10 věcí vyberu a vyhodím. Něco jsem vyměnil (také i slabšího Beneše) a mohu si zase trochu sbírku hodnotnějšími věcmi, resp. mně lépe vyhovujícími rozmožnit.*“

⁴⁸ Ostravský advokát a sociálnědemokratický politik JUDr. Rudolf Šmolka, který mj. v roce 1938 zastával funkci 1. náměstka starosty Slezské Ostravy; srov. *Arijský boj* 2, 1941, 7. 6. č. 22, s. 8.

⁴⁹ Srov. Helena Musilová, *Mezi avantgardou a živobytím*. Pokus o kulturně-

-ekonomickou analýzou Špálovy tvorby, in: Helena Musilová (ed.), *Václav Špála. Mezi avantgardou a živobytím*, Praha 2005, s. 49–53, zejména s. 50, pozn. 10.

⁵⁰ Joe Hloucha je jako majitel obou obrazů uveden in: Karel Teige, *Jan Zrzavý*, Praha 1923, obr. Malířova monografie z roku 1941 již zaznamenává *Lunu s konvalinkami* ve sbírce Bohumila Šídy a *Milosrdného samaritána II.* v kolekci JUDr. Ladislava J. Webera, srov. Šourek (pozn. 46), s. 302, obr. XXXI, s. 303, obr. XLII. K oběma obrazům viz též Karel Šrp – Jana Orliková, *Jan Zrzavý*, Praha 2003, s. 140–147, 163–168, obr. 154, 178. – Spisovatel a cestovatel Joe Hloucha (1881–1957) je v obecném povědomí prozatím znám spíše jako sběratel starého, respektive mimoevropského umění; srov. Alice Kraemerová – Jan Šejbl, *Japonsko má lásku. Český cestovatel a sběratel Joe Hloucha. Japan, my love. The Czech traveller and collector Joe Hloucha*, Praha 2007. – Olga Kotková – Vít Vlnas „Píti plnými doušky Evropu a její krásy“. Staré evropské umění ze sbírek Joe Hlouchy v Národní galerii v Praze, in: Jiří Kroupa – Michela Šeferisová Loudová – Lubomír Konečný (edd.), *Orbis artium. K jubileu Lubomíra Slavička*, Brno 2009, s. 777–795. K JUDr. Hugo Feiglůvi, majiteli Galerie Dr. Hugo Feigl v Praze, viz Lubomír Slaviček, in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění. Dodatky*, Praha 2006, s. 198. – Arno Pařík, *Bedřich Feigl. Obrazy, kresby a grafika* (kat. výst.), Židovské muzeum, Praha 2007, s. 6–7.

⁵¹ *Umění současné Francie*, 158. výstava SVU Mánes, Spolek výtvarných umělců Mánes, březen – duben, Praha 1931. – *L'école de Paris. Francouzské moderní umění*. Výstava Umělecké besedy v Obecním domě města Prahy a Alšově síni Umělecké besedy, Praha 1931. – *Giorgio de Chirico. Výstava obrazů a kreseb*, Alšova síň Umělecké besedy, 15. dubna – 5. května, Praha 1935. – *Katalog výstavy Raoul Duffy-ho*, Alšova síň Umělecké besedy, listopad, Praha 1934. K výstavám francouzského umění srov. recentně Nikolaj Savický, *Francouzské moderní umění a česká politika v letech 1900–1939*, Praha 2011, s. 170–184.

⁵² *Musaion* 3, 1929/1930, s. 50. – František Kubišta, *Bohumil Kubišta, monografická studie*, Brno 1940, s. 142, č. 106, obr. 58. Obraz koupil od malířova strýce Oldřicha Kubišty, srov. ANG v Praze, fond Bohumil Kubišta, kartotéka děl Bohumila Kubišty. Zde také uložen korespondenční lístek Vladimíra Kouřila Františku Kubištovi, dat. 13. srpna 1960, obsahující souhlas se zápůjčkou obrazu na soubornou výstavu Bohumila Kubišty, která se uskutečnila v pražské síni SČVU Mánes v září až říjnu 1960; srov. Miroslav Lamač – Jiří Padrta, *Bohumil Kubišta* (kat. výst.), Mánes, Praha 1960, č. kat. 102.

⁵³ Souborná výstava Otokara Kubína se konala od 20. srpna do 7. září 1937 v ostravském Domě umění.

⁵⁴ Patrně Hugo Rottenberg, viz pozn. 22. Srov. též dopis z 27. června 1942, ANG, přír. č. AA 1816/38: „*V Brně jsem viděl malý obraz Manetův svého času u p. F. Venery, který obrazy obchoduje a kupuje také od Tichého a jiných. To snad byla pravá věc, ale byla to taková malá podlouhlá krajina asi 20x30 (obraz postavený na výšku), ale zdálo se mi to velmi slabé a měl jsem své pochybnosti o pravosti. Krajinu přivezl svého času z Paříže pražský obchodník, tuším Rottenberg, který vozil pravé věci. Tehdy bylo možno poměrně lehce si zjistit původ a pravost.*“

⁵⁵ Jaromír Pečírka, *Josef Čapek*, Praha 1937 (Prameny, sbírka dobrého umění sv. 16), obr. 38.

⁵⁶ Fillův obraz *Zátiší s podnosem* (1922) [obr. 6] byl z majetku JUDr. Vladimíra Kouřila reprodukován in: František Venera (ed.), *Dílo Emila Filly*, Brno 1936, obr. XL.

⁵⁷ Srov. Burget – Musil (pozn. 22), s. 54 (*Vltava*, 80 × 63cm, 1927), s. 75 (*Kytice*, 92 × 65cm, 1933), s. 81 (*Blanická cesta*, 88 × 65cm, 1934).

⁵⁸ Majerníkův obraz *Masky* (1939) byl z majetku JUDr. Vladimíra Kouřila vystaven v roce 1940 v Umělecké besedě, viz *Cypríán Majerník. Výstava obrazů*, Praha, Alšova síň Umělecké besedy, 15. října – 10. listopadu 1940, č. kat. 13. Srov. L'udmila Peterajová, *Cypríán Majerník*, Bratislava 1981, s. 98, obr. 30. Doklady korespondenčního styku s malířem, šest dopisů, které Vladimír Kouřil v letech 1940–1942 zaslal Cypríánu Majerníkovi, jsou uloženy v Archívu výtvarného umění Slovenské Národní galérie v Bratislavě, inv. č. 8A 33; viz Anna Glasová, *Fondy Archívu výtvarného umenia Slovenskej Národnej galérie. Cypríán Majerník 1909–1945*, Bratislava 1982.

⁵⁹ Antonín Matějček, *Václav Špála*, Praha 1935 (Prameny, sbírka dobrého umění sv. 1), obr. 29 (*Vltava u Červené*, 1927).

⁶⁰ MUDr. Emanuel Štastník (1900–1954), primář oftalmologického oddělení Městské nemocnice v Ostravě, kterého Kouřil povzbuzoval ke sbírání obra-

zů; srov. dopisy z 4. března a 18. dubna 1942, 14. dubna 1951, ANG, přír. č. AA 1816/19, AA 1816/27, AA 1816/74.

⁶¹ Reliéf *Ležící žena* (1929/1930), respektive socha *Torzo* (1929/1930) reprodukované in: *Volné směry* 27, 1929–1930, obr. s. 297, 298. Ke kontroverzi, kterou tento typ prací Vincence Makovského ve své době vzbuzoval srov. též *Volné směry* 31, 1935, s. 102.

⁶² Srov. dopis z 31. prosince 1943, ANG, přír. č. AA 1816/61: „*Získal jsem již, jak jsem Vám myslím již psal, malého Lhotáka 25 x 50 Balony v ohradě a to hodně levněji než co požadoval Lhoták. Žádal po mně tehdy ceny daleko vyšší, než podle katalogu měl na výstavě asi měsíc nebo dva předtím.*“ Obraz je patrně totožný s tím, který byl publikován in: František Dvořák, *Kamil Lhoták. Obrazy z let 1939–1956*, Praha 1959, obr. (Bunn-Hill, 1941, olej, 25 x 50 cm).

⁶³ František Hudeček. *Výstava obrazů*, Praha, Alšova síň Umělecké besedy, 31. 3. – 23. 4. 1944 (úvod v katalogu Jindřich Chaloupecký).

⁶⁴ *Obrazy a kresby Františka Hudečka*, Praha, Vilímekova galerie, 3. – 26. 1. 1947 (úvod v katalogu Jiří Kotalík).

⁶⁵ Na sklonku války byl v listopadu 1944 uvězněn v internačním táboře v saském Osterode a jeho židovská manželka Hana (1913–?), s níž se odmítl nechat rozvést a ocitl se proto v hledáčku aktivistického tisku (viz např. *Arijský boj* 3, 1942, č. 46, 29. 11, s. 6–7), byla 31. ledna 1945 zavlečena k uzavřenému pracovnímu nasazení do Terezína; srov. Miroslav Kárný et al., *Terezínská pamětní kniha. Židovské oběti nacistických deportací z Čech a Moravy 1941–1945*, Praha 1995, s. 1277 a dopisy z 4. a 30. června 1945, ANG, přír. č. AA 1816/69, AA 1816/2.

⁶⁶ Z dobových ohlasů na situaci na trhu s uměním v době protektorátu viz zejména KšK [Karel Šourek], *Haussa a baisse na uměleckém trhu, Život* 17, 1941, s. 121–122. – Stoupání cen, *Umění* XVI, 1944–1945, s. 241. – Čerňovský (pozn. 8), s. 41–44. Srov. též Milan Pech, *Prodej reprodukcí uměleckých děl v Topičově salonu; Výstavní aktivity Topičova salonu*, in: Milan Pech (ed.), *Topičův salon 37–49*, Praha 2011, s. 67–74, 77–113. K tehdy často diskutované otázce kýče srov. zejména Míčko (pozn. 1), kapitola VII: *Diotima vydává zatykač na kýč*, s. 108–120 a nejnověji Milan Pech, *Diskuse o kýči v letech 1938–1948, Umění* LVII, 2009, s. 261–272. – Idem, *Kýč pryč! Problematika kýče v Protektorátu Čechy a Morava*, in: Milena Bartlová – Hynek Látal (edd.), in: *Tvarujete si sama? Sborník 3. sjezdu historiků umění 25. – 26. 2008*, Praha 2010, s. 295–304. – Idem, *Umění a kýč*, in: Rousová (pozn. 11), s. 317–330.

⁶⁷ Patrně ing. Jan Vladař, bibliofil a sběratel moderního umění, člen Spolku inženýrů a architektů, který byl od 1926 úředníkem revizního odboru, později vedoucí revizního oddělení berní správy ministerstva financí a v letech 1945–1946 působil jako národní správce a 1946–1949 ve funkci podnikového ředitele prádelny Fritze Grohmana ve Vrbně pod Pradědem.

⁶⁸ Ke kresbám na toto téma, které vznikly v letech 1940–1941; srov. Jan Tomeš, *František Tichý. Malířské dílo*, Praha 1976, obr. 296–300.

⁶⁹ Srov. též dopis z 4. března 1942, ANG, přír. č. AA 1816/19.

⁷⁰ Polana Bregantová, *Knižní tvorba Františka Tichého*, in: Winter (pozn. 21), s. 196–197 a eadem, *Soupis knižní tvorby*, in: ibidem, s. 204, č. 43. Kouřil projevil zájem i o zakoupení ilustrací ke knihám Roberta Louise Stevensona, *Podivný případ doktora Jekylla a pana Hyda* (1940), Eduarda Basse *Cirkus Humberto* (1941) a Daniela Defoe *Příběhy Robinsona Crusoe* (1941); viz Bregantová, *Knižní tvorba Františka Tichého*, op. cit., s. 195–197.

⁷¹ Dnes Národní galerie v Praze, inv. č. 6625, viz Dvořák – Winter (pozn. 21), s. 239, č. 89.

⁷² Patrně obraz *Paganini* (1942), který je dnes ve sbírkách Galerie středočeského kraje v Kutné Hoře, inv. č. O 279; viz Dvořák – Winter (pozn. 21), s. 241, č. 132.

⁷³ Bregantová, *Soupis knižní tvorby* (pozn. 69), s. 205, č. 55.

⁷⁴ Vladimír Kouřil se narodil 22. dubna 1902 v Hrotovicích jako syn Jana Kouřila (†1912), od 1901 obvodního zvěrolékaře v Hrotovicích; viz *Zpravodaj města Horotovice* 2012, č. 4, s. 9. V roce 1921 maturoval na gymnáziu v Zábřehu, po studiu práv na Univerzitě Karlově v Praze (JUDr. 1926) působil jako advokát nejprve v Zábřehu a posléze v Moravské Ostravě, kde se v roce 1932 oženil s Hanou, roz. Šmolkovou. Srov. *Ostravský adresář. Průmysl – obchod – úřady – korporace*, Ostrava 1946, s. 11. V padesátých letech pracoval v Komunálních službách města Ostravy; zemřel v červnu 1990.

⁷⁵ Dnes Národní galerie v Praze, inv. č. O 15776; viz Dvořák – Winter (pozn. 21), s. 239, č. 96, obr. 83. Srov. též Tomáš Winter, *Setkání Robinsona s bílými černochoy*, in: idem, *Palmy na Vltavě. Primitivismus, mimoevropské kultury a české umění 1850–1950*, Řevnice – Plzeň 2013, s. 236–241.

⁷⁶ Fotograf Josef Sudek se v době Tichého pařížského pobytu (1930–1935) zprostředkoval styk svého přítele s Uměleckou besedou a také s potenciálními zájemci o jeho práce; k tomu srov. Miroslava Hlaváčková, *Josef Sudek, sběratel českého moderního umění* (kat. výst.), Oblastní galerie, Roudnice nad Labem 1989, s. 15–19.

⁷⁷ Patrně varianta, resp. přípravná práce k obrazu *Zátíší se džbánkem a vajíčkem* z roku 1940, dnes Alšova jihočeská galerie na Hluboké, inv. č. O 1671; srov. Tomeš (pozn. 67), obr. 66; zde také publikována kresba uhlem stejného námětu, obr. 65. Viz též Dvořák – Winter (pozn. 21), s. 241, č. 125, obr. 133.

⁷⁸ Srov. též dopis ze 4. března 1942, ANG, přír. č. AA 1816/19. V letech 1939 a 1940 vytvořil Tichý několik kreslených a také grafických ilustrací ke Gogolově povídce *Nos*; srov. František Dvořák, *František Tichý. Grafické dílo*, Praha 1961, s. 130, č. 32–34. – Idem, *František Tichý. Užité tvorba* (kat. výst.), Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, Praha 1971, č. kat. 210.

⁷⁹ *Ilustrace, grafika, kresby Františka Tichého*, Praha, Pošova galerie, 2. – 21. dubna 1942.

⁸⁰ Textilní výtvarník, malíř a publicista prof. Antonín Kybal (1901–1971), člen Výtvarného odboru Umělecké besedy. K obrazu viz pozn. 75.

SUMMARY

A Journey into the Depths of a Collector's Soul

The Collection of Modern Art of the Collector Vladimír Kouřil from Ostrava in the Light of His Letters

Lubomír Slavíček

Our knowledge of the results of the activities of Czech collectors in the first half of the 20th century who concentrated on modern art is still inadequate. This unsatisfactory state of affairs is undoubtedly partly due to the fact that the collections they assembled have with a few exceptions become scattered, and the written sources are lacking that would be necessary for reconstructing these collections and for explaining the circumstances in which they were created, gradually extended, and, where that was the case, brought to an end. Thus today we mostly know only the names of the collectors, and only in a few cases do we have more information about the nature and composition of their collections, which under the influence of unfavourable political and economic conditions were absorbed into public galleries, not infrequently against the will of the collectors. Such materials as have been preserved are mostly documents relating to the acquisition of the individual works of art. By contrast, only exceptionally do we have available testimonies of a personal nature, such as reminiscences or correspondence with artists or other collectors, which allow us a glimpse into the depths of the collector's soul and reveal their motivation and the strategy behind their collecting activities.

One of the exceptions is provided by the letters written between 1937 and 1951 by the lawyer from Ostrava, Vladimír Kouřil (1902–1990), to his friend in Prague, the secondary school teacher and later prominent geophysicist and seismologist Emanuel Michal (1894–1968). This correspondence, preserved in the Archive of the National Gallery in Prague, provides an important testimony to Vladimír Kouřil's enthusiastic interest in contemporary Czech modern art and his persistent attempts to acquire high-quality works by leading artists for his collection, and above all provides an overall picture of the appearance of the collection he assembled. From the mid-1930s it came to include paintings, sculptures, and drawings by prominent artists from the founding generation of Czech modern art: members of the legendary *Osma* group (Bohumil Kubišta, Emil Filla, Antonín Procházka, Friedrich Feigl, Otakar Kubín, Willi Nowak, and Vincenc Beneš) and the group called *Tvrdošíjní* (Václav Špála, Rudolf Kremlička, Josef Čapek, and Jan Zrzavý), and also artists who were associated together in the Mánes Association of Visual Artists and in the Fine Arts Section of Umělecká Beseda (Vincenc Makovský, Václav Rabas, Vojtěch Sedláček, Vlastimil Rada, Pravoslav Kotík, František Tichý, Cyprián Majerník, Jan Slavíček, and Martin Salcman). The collector's interests also included the work of artists who at the end of the 1930s and during the 1940s belonged to the youngest visual arts generation (Kamil Lhoták, František Hudeček, František Gross, and Ota Janeček) and occasionally, too, works by French artists (Maurice Utrillo, Othon Friesz, and Marc Chagall). In addition, Kouřil's letters vividly reflect both his personal views and positions as a collector and those of his time, and thus represent an exceptionally valuable aid to defining and understanding the characteristics of Bohemian and Moravian collectors in the first half of the 20th century.

Figures: 1 – Miroslav Míčko: **Umění nebo život**, Prague: Publishing House Národní práce, 1944. Lay out Jan Kotík; 2 – Martin Salcman, **Portrait of Vladimír Kouřil**, 1944. Moravská Ostrava, collection of Vladimír Kouřil (whereabouts unknown); 3 – **Certification by Josef Čapek on the reverse of a photograph of his painting *Shot a Crow***, 1936; 4 – Bohumil Kubišta, **Soldier**, 1912. Moravská Ostrava, collection of Vladimír Kouřil (today National Gallery in Prague, inv. no. O 11385, acquired 1966); 5 – Václav Špála, **Bouquet**, 1928. Moravská Ostrava, collection of Vladimír Kouřil (whereabouts unknown); 6 – Emil Filla, **Still Life with a Tray**, 1922. Moravská Ostrava, collection of Vladimír Kouřil (before 2011 The Hascoe Collection of Czech Modern Art, Collection of Suzanne and Norman Hascoe, Greenwich, Conn., USA); 7 – Antonín Procházka, **Man with cigarette**, 1927. Moravská Ostrava, collection of Vladimír (today private collection); 8 – Willi Nowak, **Breakfast**, 1935. Moravská Ostrava, collection of Vladimír Kouřil (today Gallery of Fine Arts in Ostrava, inv. no. O 1410, acquired 1975); 9 – Rudolf Kremlička, **Church in Normandy**, 1931. Moravská Ostrava, sbírka JUDr. Vladimíra Kouřila (collection of Vladimír Kouřil (today Gallery of Fine Arts in Ostrava, inv. no. O 1062, acquired 1970); 10 – Josef Čapek, **Shot a Crow**, 1936. Moravská Ostrava, collection of Vladimír Kouřil (2009 auction 1st. Art Consulting – Adolf Loos Apartment and Gallery, Prague); 11 – Karel Černý, **Smoker**, 1942. Moravská Ostrava, collection of Vladimír Kouřil (today Gallery of Fine Arts in Ostrava, inv. no. O 533); 12 – Karel Černý, **Wounded men**, 1942. Moravská Ostrava, collection of Vladimír Kouřil (whereabouts unknown); 13 – Ota Janeček, **Seagulls**, 1948. Moravská Ostrava, collection of Vladimír Kouřil (2009 1st. Art Consulting – Adolf Loos Apartment and Gallery, Prague); 14 – Karel Černý, **Still Life with a Teapot**, 1942. Moravská Ostrava, collection of Vladimír Kouřil (whereabouts unknown); 15 – Vincenc Makovský, **Karel Havlíček Borovský**, 1938. Moravská Ostrava, collection of Vladimír Kouřil (whereabouts unknown)